Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…этэмнай 1921 оной …бриин 21-һээ гарана | №10 (16233) | 1983 оной январиин 13, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

УЛААН-ҮДЫН СУДНА БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДОЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ 1983 ОНОЙ

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Заводой коллектив ажалай ба политическэ үндэр ехэ эдэбхи үүсхэлэй оршон байдалда 1982 оной түсэбтэ даабаринууд болон социалис уялгануудаа дүүргэһэн байна.

КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, Агуу Октябриин 66 жэлэй ойе, Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн баярые нэрэтэй түрэ-шэгөөр угтахые оролдон заводой коллектив иимэ социалис уялгануудые абана.

Товарна продукци худалдалгын түсэбые 100,3 процент дүүргэхэ.

1983 ондо ажалай бүтээсые түсэбөөр хараалагдаһанһаа 0,1 процент ехээр дээшэлүүлхэ.

Сэбэр олзо оруулха түсэбөө 25 мянган түхэригөөр дүүлхэ.

Товарна продукциин өөрынь үнэ сэнгые 1 түхэриг гаргашада 0,2 мүнгөөр хямдаруулха. Тиигэжэ продукциин өөрынь үнэ сэнгые түсэбөөр хараалагдаһанһаа 20 мянган түхэригөөр ехээр хямдаруулха.

Продукциин шанарые хиинан хүтэлхэ комплексно гурим үйлэдбэридөө нэбтэрүүлһэнэй ашаар продукци бүтээн загилшадта түрүүшын шалгалтаар тушаалгые 99,7 процентһээ бага бэшэ болгохо.

Ажалые научна гуримаар эмхидхэхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ. Тэрэнэй ашаар 7,5 мянган түхэриг экономическа ашаг олзо абаха.

Технологическа нормонуудые нарижуулһанай, материал гамтайгаар хэрэглэһэнэй ашаар 20 мянган киловатт-час электрын элшэ хүсэ, 100 гекалори дулаанай элшэ, 18 тонно условно түлишэ, мүн түсэбһөө гадуур 35 тонно хара металл, 0,25 тонно үнгэтэ металл, 20 кубометр хюрөөдэмэл материал алмаха.

Бүхы хүдэлмэришэдэй 54 процентые бригадна гуримаар хүдэлдэг болгохо.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ түсэб гүйсэд дүүргэһэнэй ашаар жэл соо 392,5 мянган түхэриг экономическа ашаг олзо абаха (тэрэ тоодо уралан нарижуулгын мэдүүлгэ — дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн хэрэглэһэнэй ашаар 135 мянган түхэриг ашаг олзо абтаха юм).

Үйлэдбэриин техническэ хэмжээе судна бүтээлгээр 0,424, машина бүтээлгээр 0,268 коэффициентнүүдтэ хүргэхэ.

Гар ажалые оньһожоруулжа, 10 хүниие гараар хэгдэдэг хүндэ ажалһаа сүлөөлхэ.

Далайн-Сэрэгэй Флодой һайндэрэй ба заводой байгуулагдаһаар 54 жэлэй ойн хүндэлэлдэ 1471-дэхи проектын захил гүйсэд дүүргэхэ.

Капролон шудхалаа хэдэг участогай проектнэ хүсые гүйсэд ашаглажа, 70 тонно шудхалаа хэдэг болохо.

80 хүдэлмэришэдые нэгэдэхи разрядай мэргэжэлтэд болгохо.

60 залуу хүдэлмэришэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ.

Жэлэй 4-дэхи кварталда 80 квартиратай байрын гэр ашаглалгада үгэхэ.

Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо шефскэ туһаламжа хүргэжэ, 45 мянган түхэригэй хүдэлмэри хэхэ.

«Хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэлдэ — инженернэ туһаламжа» гэһэн уряата социалис мүрысөө үргэлжэлүүлжэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй 75 процентые хубиин зохёохы түсэбтэйгөөр хүдэлдэг болгохо.

Заводоо «Үндэр культурата предприяти» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөөхын түлөө хүдэлмэри үргэлжэлүүлхэ. Тиигэжэ заводой хүдэлмэришэн бүхэн ажалай сагһаа гадуур 10 час хүдэлхэ байна.

Хүн бүхэниие 10 килограммһаа бага бэшэ мяхаар хангахын тула заводой хүдэлмэришэн бүхэн хамһабариин ажахыда 8 часһаа бага бэшэ саг соо хүдэлхэ.

Ю. В. АНДРОПОВ Г. -Й. ФОГЕЛЬТОЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Ю. В. Андропов гадаадын оронуудтай хани барисаа ба соёлой харилсаа холбоо тогтоодог совет бүлгэмүүдэй союзай уряалаар СССР-тэ ерээд байһан Германиин Социал-демократическа партиин (ФРГ) Президиумэй гэшүүн, СДПГ-һээ ФРГ-гэй Федеральна канцлерай тушаалда кандидат Ганс-Йохен Фогельтой январиин 11-дэ уулзаба. Совет талаһаа— КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй гадаадын хэрэгүүдэй комиссиин түрүүлэгшэ Б. Н. Пономарев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. М. Александров, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо В. Г. Комплектов, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабай управлениин начальник генерал-полковник Н. Ф. Червов;

Баруун Германиин талаһаа— СДПГ-гэй Президиумэй гэшүүд, Э. Бар, Г.-Ю. Вишневский, мүн ФРГ-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд А. Майер-Ландрут уулзалгада хабаадалсаһан байна.

Мүнөө үеын уласхоорондын байдалай хэдэ хэдэн гол шухала асуудалнуудаар, мүн СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи хоёр талын харилсаанай зарим асуудалнуудаар һанамжануудаа дэлгэрэнгыгээр халан абалсаба.

Буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргалгаһаа уламжалан, уласхоорондын байдалай улам орёо түгшүүрилтэй боложо байһан ушар эб найрамдалда аюул тохёолдуулна гээд һанаата боложо байһанаа КПСС-эй ба СДПГ-гэй түлөөлэгшэд мэдүүлээ.

Ядерна болон бусад буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгые хизаарлаха, ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха талаар, Европодо ба бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай үндэһэ һуурии бэхижүүлхэ, ниитын ондо ондоо байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондо али алиндань ашатай туһатай үргэн ехэ харилсаае хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн КПСС-эй ба Совет гүрэнэй хүсэлэл оролдолгонууд тухай Ю. В. Андропов хөөрэбэ. Европын оршондо дундуур зайда хэрэглэгдэхэ буу зэбсэг, стратегическэ, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүд тушаа США-тай хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Советскэ Союзай оруулһан дурадхалнуудай удхые тэрэ ойлгуулха зуураа, эдэ дурадхалнууд ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые эрид шууд хороохо тухай хэлсээнүүдээр ямар нэгэн талын аюулгүй байдалда хоро хүргэхэгүй, хоорондохи этигэл найдалаа ба бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар бодото зам нээжэ үгэхэ байна гэжэ тэмдэглээ. Политическэ Зүбшэлэлгын комитедэй январиин 5-да Прагада болоһон зүблөөн дээрэ баталагдан абтаһан Политическэ Деклараци дотор найруулагдаһан Варшавска Договорто хабаададаг оронуудай дурадхалнууд энэ талаар шэглүүлэгдэнхэй байна гэжэ Ю. В. Андропов зааба.

Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ядерна шэнэ буу зэбсэгүүдые Баруун Европодо, нэн түрүүн ФРГ-дэ тараан тодхохо гэһэн США-гай ба НАТО-гай түсэбүүдые бэелүүлгэ Европодохи амгалан тайбан байдалда тон ехэ аюул хойшолонгуудтай байна гэжэ Ю. В. Андропов хөөрэлдэгшынгөө анхаралые хандуулаа.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахаһаа, эб найрамдалые бэхижүүлхэһээ, ядерна дайнай аюулые усадхан зайсуулхаһаа бүри шухала зорилго мүнөө эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй урда байхагүй гэжэ Г.-И. Фогель тэмдэглэбэ.

Энэ хадаа уласхоорондын харилсаанда хабаатай ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй нэгэниинь болоно гэжэ СДПГ тоолоно гээд тэрэ хэлээ. ФРГ-гэй канцлерта кандидат аюулгүй байдалай ба эб найрамдалые бэхижүүлгын асуудалнуудаар партиингаа хараа бодол тухай хөөрэһэн, энэ талаар һүүлэй үедэ СДПГ-гэй хүтэлбэриин баталан абаһан документнүүдэй удхые тодорхойлһон байна. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, шахардуу шанга байдалые һулаируулха асуудалнуудаар оруулагдаһан шэнэ совет дурадхалнууд, Варшавска Договорто хабаададаг оронуудай хамтын дурадхалнууд бүтэмжэтэй һайн байна, тиимэһээ тэдэниие бодомжотойгоор зүбшэн хэлсэхэ шухала гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

1970 ондо Москвада гар табигдаһан договорой үндэһэ һуури дээрэ хоёр талын аша туһын, хүршэ ёһоор ажаһуулгын үндэһөөр элдэб асуудалнуудаар амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байһан СССР-эй ба ФРГ-гэй хоёр талын харилсаае һайнаар сэгнэжэ байһанаа уулзалгада хабаадагшад мэдүүлээ. Хоёр ороной арадуудай аша туһада энэ харилсаае саашадань хүгжөөхэ, Европодо ба бүхы дэлхэй дээрэ бүгэдэ ниитын эб найрамдал бэхижүүлхэ һайн хараа түсэбүүд бии гээд найдажа байһанаа мэдүүлбэд.

Хөөрэлдөөн үнэн сэхэ, бүтэмжэтэй һайн оршон байдалда үнгэрбэ.

(ТАСС).

Республикымнай ажалай үдэр

БУЛАД „ХҮЛЭГҮҮДЭЭ" ҺОРИНО

…гэрһэн жэлдэ Чисаанын …сзой механизаторнууд …үрэ дүн түйлаа гэжэ тэм…эхээр. Таряалан дээрэ… элбэг баян ургаса абаа, …ндэ таряашье ехэ худал… үрэһэ хүрэнгэ хүсэд …хөөр хаагаа.

…үнөө үедэ эндэхи нэгэдэхи, …дохи отделенинүүдэй трак…на бригаданууд техникэ за…рилгые эршэмтэйгээр ябуул… Энэ талаар Мухар-Шэбэрэй …онойхидой үүсхэл уряае …жэжэ, бүхы техникээ эр… шанартайгаар, саг бол…тонь заһабарилжа, ерэхэ …рай тарилгада түгэс бэлэн …охо гэжэ шиидэнхэй. Энээн …йда МТМ-е даб дээрэ …жа байһан механик-шалгаг… Аюша Нанзатович Балда… хүдөө ажахын машина…дай инженер Сергей Про…ьевич Болохоев гэгшэд хөө… һэн.

…МТМ-эйн үүдэ орохотой са… хэдэн механизаторнууд …лагдаһан тракторнуудай ха…гаар сүлөөгүй хүдэлнэ. За…аниинь складые даагшые …али инженерые һурагшалан …нэ тиишээ гүйдэлөөрөө ша… ябанад.

…ндэ машинын хоройе дааг…нүхэр Балдановтай заһаба…гдаһан техникэ харахаяа …М-эйн хашаа руу оробобди. …э газарай хүрьһэ элдүү…хэ хүдөө ажахын машина…д—анзаһан, борной болон …ьтиваторнууд, мүн һалхи… нуралгаһаа хүрьһэ хам…пха шэнэ түхэлэй хурса… хүндэ дискэтэй сеялкэ… хуу заһабарилагдаад, …ытэр табяатай харагдана.

Тиихэдээ анзаһанай хутаганууд, сеялкэнүүдэй дискэнүүд тоһодоотой, мөөрэнүүдэйнь резинэ будагданхай, тулганууд дээрэ табигданхай байна.

Мүн таряа хуряадаг 18 комбайн баһал заһабарилагдаад, хашаа соо жэрытэр табяатай. Гадна мотоорнуудтань бүреэһэн углаатай, мөөрэнүүдынь будагдаад, табюур дээрэ дүндылэгдэн үргэгдэнхэй байха юм. Заһабарилагдаһан машина иигэжэ техническэ заабари эрилтын ёһоор хадагалагдана бшуу.

Техникэ заһабарилга дээрэ механизаторнуудай ажал илангаяа һайнаар эмхидхэгдэнэ гэжэ тэмдэглэлтэй. Жэшээнь, хоёрдохи отделениин (Михайловка тосхон) тракторно-таряан ажалай бригадын (бригадирынь Максим Яковлев) механизаторнуудые магтаха шухала. Тусхайлбал, механизатор И. И. Яковлев, Ц. Булсуев, В. Мандарханов болон бусад илангаяа бэрхээр, урагшаа һанаатайгаар, бүтээсэ ехэтэйгээр-шье ажаллана гэжэ МТМ-эйн механик-шалгагша А. Дамбаев хэлээ һэн.

Эндэхид газар элдүүрилхэ, тарилга хэхэ машинануудые СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн үдэр—декабриин 30 болотор заһабарилжа сүм дүүргэхэ гэһэн социалис уялгаяа болзорһоо уридшалан бэелүүлээ юм.

Заһабарилгын гол мастерской соо ороходо, гэнжэтэ болон мөөрэтэ, хамтадаа 7 трактор зэргэ табяатай, хуу задалагдаад байба. Эндэ механизатор Владимир Гармаевич Халзанов «Казахстан-М-75» түхэлэй тракторай мотоорынь мулталжа абаад, капитальна заһабарилгада ябуулхаар бэлдэнэ. Мүн тэдэнэй хажуудань механизатор П. Агапитов «Беларусь» түхэлэй тракторайнгаа гол агрегадуудые электроблогоор үргөөд, заһабарилгын цех руу абаашаба.

Механик А. Дамбаевтай хөөрэлдэхэдэ, заһабарилагдахаар хараалагдаһан бүхы тракторнуудайнгаа хахадынь шэнэ жэл болотор бэлэн болгожо, гаргаха гэһэн даабаряа дүүргэбэ гэнэ.

Механизатор-коммунист Жаргал Гармаев өөрынгөө хүдэлдэг Т-150 түхэлэй трактораа заһабарилжа дүүргээд, ДТ-75 гэһэн машиные задалжа эхилэнхэй байгаа. Тиихэдэ механизатор А. Мохин өөрынгөө дааһан МТЗ-50 трактораа заһажа дүүргээд, фермэнүүдтэ үбһэ, һолоомо зөөжэ байнхай.

Түлишын аппаратура заһабарилдаг цехтэ ороходо һаруул гэрэлтэй, юумэ бүхэниинь эмхитэй. Нарин бэрхэ механизатор ажалай ветеран Гомбо Жигжитов эндэ хүдэлнэ. Тэрэнэй гараар заһабарилагдажа гараһан аппаратура эрхим шанартай, найдамтайгаар хүдэлдэг гэжэ үнинэй мэдээжэ болонхой.

Заһабарилгын хүдэлмэриие эндэхи партийна бүлэг (парторгнь Аюша Дамбаев) эмхидхэн ябуулна. Коммунистнууд, парт-бүлэгэй гэшүүд Жаргал Гармаев, Гомбо Жигжитов гэгшэд нүхэдтөө эрхим һайн ажалай ульгэр жэшээ харуулан ажаллана.

Ж. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ҮРГЭН ДЭЛИСЭТЭЙГЭЭР

Саяанай совхозой механизаторнууд байгша оной хабарай тарилгада хабаадуулагдаха бүхы техникээ богони болзорто һайн шанартайгаар заһабарилхын түлөө эдэ үдэрнүүдтэ сэхэл эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Илангаяа хоёрдохи отделениин заһабарилагшад хүдөө ажахынгаа машина, техникые бэлэн болгохо талаар сэхэл урагшатай. Тэдэнэр үнгэрһэн хугасаа соо бүхыдөө 12 сеялкэ, гэнжэтэ 3, мөөртэй 2 трактор заһабарилжа дүүргээ. Энэ харюусалгатай хүдэлмэридэ ажахын дүршэлтэй механизаторнууд коммунист Д. Г. Лопсонов, Г. Д. Тыкшеев, В. И. Шилников болон бусад шалгараа.

Тус совхозойхид хүрьһэ элдүүрилхэ, таряа тариха техникэсэ апрелиин хорёодоор дүүргэхээр хараална.

Мүн энэ ажахыда нютагай үтэгжүүлгэ зөөхэ хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдана. Хоёрдохи отделениин түрүү тракторист Б. Шараев Улаан Горхоной сабшалан дээрэ 50 тонно, таряаланда 120 тонно наг шэбхэ зөөһэн байна. Иигэжэ тэрэ газарай үрэжэл һайжаруулха, хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулжа ябана.

Н. ДАГБАЕВ.
Түнхэнэй район.



Валентина Пахахинова арбан гурбан жэлэй саада тээ «Электромашина» заводой хоёрдохи цехтэ хүдэлхөөр ерээ һэн. Тэрэ гэһэн сагһаа хойшо Валентина тэрэл газартаа хүдэлһэн зандаа. Тэрэ электро-гагнууршанай мэргэжэлые эрхим һайнаар шудалаа. Үдэртөө 3 электродвигатель тэрэ гагнажа үрдидэг. Тиихэдээ тэрэ һарын туршада 70 гаран двигатель гагнадаг байна. Валентина Фёдоровна табан жэлэй түсэбые дүрбэн жэлэй туршада дүүргэхэ гэһэн үүсхэл гаргагшадые халуунаар дэмжээд, арба нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабариие болзорһоонь урид, сентябрь һарада дүүргэһэн байна. Мүнөө Валентина Фёдоровна апрель һарын тоосоогоор хүдэлнэ. Коммунис ажалай ударник 1982 ондо дэлгэрһэн мүрысөөндэ илажа, тусхай тэмдэгээр шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Электромашина» заводой электрогагнууршан В. Ф. Пахахинова.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

НИИТЫН ЖЭШЭЭТЭ ҺАЙН ГУРИМАЙ ТҮЛӨӨ

Ниислэл хотын предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба организацинуудай эрхэнүүдые хамгаалгын ба гэр байрын зургаануудай коллективүүдэй түлөөлэгшэдэй суглаан январиин 11-дэ болобо. Ажалай жэшээтэ журамые ниитын жэшээтэ гуримаар батадхаха гэһэн шэнэ шухала үүсхэлые тэрээндэ хабаадагшад зүбшэн хэлсэһэн байна. Хуули гуримые саашадань бэхижүүлхын, обществодо харша ябадалтай тэмсэлээ шангадхахын түлөө хүдэлөөе дэлгэрүүлгэдэ хабаатай бодото хэмжээнүүд зүбшэн хэлсэгдэбэ. Энэ хүдэлөөн городой түрүү коллективүүдээр эхилэгдэжэ, КПСС-эй МГК-гай бюрогоор һайшаагдаһан байгаа.

Москвагайхид табан жэлэй гурбадахи жэлэй үйлэдбэриин программые эдэбхитэйгээр бэелүүлжэ захалба гээд суглаан дээрэ тэмдэглэгдээ. Ажалай бүтээсын ургалта промышленна үйлэдбэриин хэмжээнэй ургалтые үлүүлһэн экономическа шухала шата түйлагдаа. Энээниие саашадань үргэдхэжэ, бүри ехэ амжалта түйлаха гээшэ бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ хабаадагшадай гол зорилго болоно. Олон хүдэлмэришэд жэлэйнгээ даабариие ноябриин 7 болотор дүүргэхэ гэһэн уялгануудые абана.

Партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдтэй, СССР-эй Конституциин дүримүүдтэй зохилдуулан, социалис хуули ёһые бэхижүүлхэ, эрхэнүүдые хамгаалдаг органуудай ажал ябуулгые һайжаруулха, хангалтагүй ябадалнуудые усадхалгын тэмсэлдэ олониитые эдэбхижүүлхэ, тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ хүдэлмэреэ москвагайхид залан сэхээр бэелүүлнэ гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Гэбэшье зарим коллективүүдтэ жэшээтэ һайн жаяг заршамтай хамта, үлүү хараха, гансал өөр тухайдаа бодомжолхо, хулгайлха, архидаха, нюдэ бүрлүүлхэ болон хуулинуудые хазагайруулһан бусад ябадалнуудай ушардаг байһаниинь гэмшэлтэй гэжэ суглаан дээрэ тэмдэглэгдээ.

Хүн зониие хангалгада, илангаяа худалдаа наймаанда, ниитын эдеэ хоолдо, ажаһуудал хангалгада тохёолдоһон дутуу дундануудые усадхан зайсуулха шухала гэжэ москвагайхид тэмдэглэһэн байна. Хулиган ааша гаргаха, хүн зоной хүзүүн дээгүүр хүльбэрхэ болон социалис ажабайдалай ёһо гуримуудые хазагайруулха бусад ябадалнууд зарим газарта үшөөл ушаржа байһаар.

Обществодо харша бүхы ябадалнуудтай эрид шууд тэмсэхэ уряатайгаар суглаанда хабаадагшад Москвагай ажалша коллективүүдтэ, бүхы хүн зондо хандаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

(ТАСС).

ШАЛГАЛТА

…У ХАРУУЛААБ?

ЗОХИХО ТУҺАЛАМЖА ҮЗҮҮЛНЭГҮЙ

…оринн районой ажахы…ай энэ жэлэй малай үбэл…гые хэр зэргэ үнгэргэжэ …һаарнь һаяхан һонирхо…ди. Эгээн түрүүн Хориин …хозой Улаан-Одоной от…ениин эбэртэ бодо мал …һан таргалуулдаг комп…сдо хүрэжэ ерэбэ…н. Эндэ хамта дээрээ …оон зуугаад эрэ буруу, …параг шахан таргалуулаг…а байна. Мүнөө комплекс… харууһалагдажа байһан …ай олонхинь Хасууртын, …бын, «Георгиевский» сов…уудһаа асарагданхай. …лай байра соо ороходо …аанше, сэбэршье, амил…а агаарыншье хүнгэн. …аг хүдэлмэриинь оньһон …никын хүсөөр бүтээгдэ… Бии байгаа бүхы тэжээ…нь һайса буйлуулагдан …босоруулагдаад, малда …дэг.
…Анхан ниишэ асарагдаха… эдэ малай толгой бү…ин шэгнүүр дунда зэргээр …0 килограмм байһан һаа, …ин мүноо эдэнэй шэгнүүр … килограммда хүрэнхэй. …игша оной нэгэдэхи квар…лай түсэбэй дүүргэлтэдэ …шаагдахадаа 390 кило…аммһаа доошо бэшэ бай…р хараалагдана. Үнгэрэг… жэлэй декабрь һарада …комплексһоо 186 хашараг гүрэндэ худалдагдахадаа толгой бүриинь шэгнүүр дунда зэргээр 374 килограммда хүрөө гэхэ гү, али шэгнүүрынь сүүдхэдэ 600 граммаар нэмээ.

Эндэ бидэ совхозой директор С. Ж-Д. Жамсуевтай уулзажа, ажал хэрэгээрнь һонирхобобди.

— Малаймнай байра һүүлэй сагай эрилтэдэ хүрэмөөр түхеэрэгдэнхэй. Тэрээн соонь дулаан. Эндэ хүдэлжэ байһан хүнүүдтэ ехэл зохид. Иимэ байрада байһан мал хэнэйшье мэдэһээр шэгнүүрээ нилээд түргэнөөр нэмээдэг гээшэ. Мүн гаргашалагдаһан тэжээл түргэн сагай туршада ажал үрэеэ харюулдаг байна,— гэжэ Семен Жамбалдоржиевич хэлэнэ.

— Бидэ үнгэрэгшэ зунай үедэ энэ байраяа һэльбэн шэнэлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хээбди. Тэжээл буйлуулдаг цехэй зарим түхеэрэлгэнүүдынь шэнэдхэгдээ, малай дорохи нойтыень сэбэрлэхэ транспортер, мүн тэжээл хубаарилан үгэдэг агрегадууд заһабарилагдаа. Мүнөө малай үбэлжэлгын эхинһээ хойшо малшадпай яһала һайнаар хүдэлжэ байна. Гэбэшье бидэ энээгээрээ һанаагаа амарангүй, үшөөл үндэр дүн түйлахые оролдохобди,— гэжэ тэрэ хөөрөө һэн.

Тус комплексын хүдэлмэрилэгшэд тэжээлээ тон гамтайгаар, эзэн ёһоор хубаарилжа, һайн шанартайгаар буйлуулжа, малдаа үгэнэ. Һолоомон болон үбһөө хэршээд, талха таряанай зүйлтэй холёод, шанажа эһээгээд, хашарагуудтаа эдюулнэ. Иигэжэ тэжээлэйнгээ килограмм бүхэниие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын түлөө бүхы малшад оролдоно.

Удаань Дээдэ-Тайлсын совхозой Василий Григорьевич Филипповэй даадаг бригадада хүрэжэ ерэхэдээ, ажахын ахамад зоотехник П. П. Помурантай, мүн гүүртые даагша В. Г. Филипповтэй уулзабабди.

Эндэ хамта дээрээ 240 эбэртэ бодо мал харууһалагдана. Эдэ хашарагуудые харахада бултадаа тобир тарганууд үзэгдэхэ юм. Зунай-намарай бэлшээриин үедэ дүршэлтэй малшан даалгагдаһан гүүртынгээ малай шэгнүүрые яһала һайнаар нэмээжэ шадаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

— Һүүлэй үедэ шэгнүүр яһала нэмээ. Гүрэндэ худалдахадаа толгой бүриин шэгнүүрые 396—400 килограммда хүргэхэ ёһотойбди,— гэжэ совхозой ахамад зоотехник П. П. Помуран хэлэнэ.

— Дутамаггүй тэжээлтэй байхада, ямар һайн гээшэб! Мүнөө эдэ малдаа һолоомо, үбһэ болон холимог тэжээл буйлуулжа үгэнэбди. Иигэжэ хашарагайнгаа шэгнүүр дунда зэргээр сүүдхэдэ 850 граммаар нэмээхэ гэһэн уялга абаһаншье һаа, тэрэнээ 50 граммаар үлүүлхээр хараалнабди,— гэжэ үнинэй малшан В. Г. Филиппов омогорхолтойгоор хөөрэнэ.

Мүн тус ажахын ахалагша хонишод В. Е. Бобков, Н. А. Хометов, Х. З. Закирова болон бусадай даадаг отарануудай, һү һаалиин фермэнүүдэй ажалтайнь танилсаабди. Ябаһан лэ газартамнай малшад энэ харюусалгатай хаһаяа һайнаар үнгэргэжэ байна. Тэдэнэрэй хэжэ, бүтээжэ байһан ажалыень харахадаа, сэдьхэлдэмнай баяр түрөө һэн.

Энэ совхозой дирекци, партком болон рабочком малшадайнгаа дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ нилээд хүдэлмэри ябуулна. Тэдэнэрэй ажалайнь дүнгүүд декада, һара бүхэндэ согсологдоно, түрүүшүүл магтаал хайрада хүртэнэ.

Удаань «Георгиевский» совхозой эхэ хонидой отарые даадаг хонишодой харюусалгатай хаһадаа хэр зэргээр бэлдэһыень шалгабабди. Энэл ажахын хоёрдохи отделениин түрүү малшан Ханда Ринчиновна Мурдоновагай отарада хүрэжэ ерэхэдэмнай, ахалагша хонишон хорёо соогоо хониндоо эдеэлүүлжэ ябаба.

— Хурьга абаха байраяа нилээд бэлдээбди. Досоо талыень шабаа, сагаадаабди. Арбаад хоноод хониднай хурьгалжа эхилхэнь. Мүнөө эхэ хонидоо бүлеэн уһаар ундалуулнабди, һайхан үбһөөр эдеэлүүлнэбди. Газаамнай үбһэн, һолоомон, зелёнко, холимог тэжээл хүсэд хүрэхөөр асарагданхай. Сакманщигуудай байха гэршье бэлэн болоо,— гэжэ тэрэ бидэндэ хэлэнэ.

Суута хонишоной газаахи, досоохиень харахада, юумэниинь хуу бэлэн болонхой харагдана. Тиихэдэ энэ отделениин хонишод С. В. Екимовский, Ц. Н. Цыбжитов, И. Д. Гаманов гэгшэдэй даадаг отарануудта бэлэдхэл һайн гэжэ шалгалта элирүүлээ.

Гэхэтэй хамта нэгэдэхи отделениин хонишод Е. М. Смородникова, В. И. Гордеев, А. А. Москвитин болон бусадай хүтэлбэрилдэг бригаданууд түл абалгадаа муу бэлэдхэлтэйгээр хүрэжэ ерээ. Эдэнэй отарануудта үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр асарагдаашьегүй байһаар. Мүн хурьгадай эдихэ нарһанай шэлбүүһэншье суглуулагданагүй.

Эндэхи малшадай мэдүүлһэнэй ёһоор, медицинскэ талаар эрилтыень хангаха хүдэлмэри муугаар ябуулагдана. Жэшээ болгон хэлэхэдэ, ахалагша хонишон И. М. Танхаевай үбдэхэдэ, тэрээндэ түргэн туһаламжа үзүүлээгүй. Ядахын сагта хонишоной гэртэ медицинскэ аптечкэ үгы байшоо. Иимэ байдалтай дайралдахадаа совхозой дирекциин, парткомой мал ажалда хүдэлжэ ябаһан хүнүүдтэ зохихо туһаламжа үзүүлдэггүйнь элирнэ.

Ойрын сагта тус ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хурьга абаха харюусалгатай хаһада бүхы хэрэгтэй юумэ хэхэ, бии байгаа дутагдалнуудаа дары усадхаха байһандань батаар найдагдана.

Ю. БАЗАРЖАПОВ,
районой «Шэнэ-Үдэ» газетын редакциин хүдэлмэрилэгшэ.
Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДҺЭЭ, СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМҺЭЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДҺЭЭ

Коммунис партиин, Совет гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн, Социалис Ажалай Герой Киселев Тихон Яковлевич удаан саг соо хүндөөр үбшэлһэнэй һүүлээр 1983 оной январиин 11-дэ наһа бараба гээд Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет гүнзэгы шаналал гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ | СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ | СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

КПСС-эй ЦК-гай май (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

ОЛОНОЙ ХҮСЫЕ АРЬБАДХАХА ЗОРИЛГООР...

Холын харааата зорилгонуудые табиhан партиин XXVI съездын болон КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхээр бүгэдэ арадай социалис мүрысөөндэ оролсоhон манай совхозой коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ горитойхон илалта туйлажа шадаа. ССР Союзай 60 жэлэй алдарта ойн хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ хабаадалсан, ажахымнай гүрэндэ мал ажалай, газар тараалангай продуктнуудые тушааха түсэбөө урагшатайгаар дүүргэээ.

1981 оной дүнгөөр Бүхэроссин социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаhан ажахымнай коллектив 1982 ондо бүхыдөө 26750 центнер орооhо тарла суглуулан абаа. Тиихэдэ совхозой тэжээл бэлэдхэгшэд 6100 центнер сенаж, 7150 центнер силос урда жэлэйхиhээ үлүү даража, хүсэд хүрэхөөр үбhэ бэлэдхэжэ абаhан байна. Совхознай гүрэндэ овощ, нооho тушааха түсэбөө, мүн хурьгадые абажа түлжүүлхэ даабаряа үлүүлэн дүүргэжэ амжанхай. Эдэ бүхы амжалтанууд гол түлэб газар тараалангай, мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй, механизаторнуудай эршэмтэй шангаар ажаллаhанай ашаар туйлагдаа гээшэ.

Үнишье бэшэ, 1976—1978 онуудта совхоздомнай хүдэлмэри хэхэ хүсэн, илангаяа механизаторнууд, hаалишад, үхэршэд, хонишод олоор дуталдагша бэлэй. Һая түбхинэhэн залуу айлнууд ажахыhаа гаража ошодог hэн. Ингэжэ ажахыдамнай хүдэлмэрилхэ хүнүүд хараа байса үсөөржэ захалhан юм. Ушарынь хадаа совхоздомнай залуу бүлын ажаhууха гэрнүүдэй дуталдахаhаа эхилээд, соёлой-ажаhуудалай эрилтэнүүдые хангаха талаар биратай хүдэлмэри ябуулагдадаггүй байшоо.

Совхозой дирекци, партийна комитет гол дутагдалнуудые элирүүлэн усадхахын тула хүдэлмэришэдөө нютагжуулан түбхинүүлхэ талаар зохихо хэмжээнүүдые хараалаа юм. Тодорхойлон хэлэбэл, партийна, профсоюзай, комсомолой комитедүүд залуушуулые нютагтань түбхинүүлэн байлгаха талаар зохёогдоhон хэмжээнүүдэ хамтын суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсээд, байрын гэрнүүдые олоной хүсөөр (арадай онол аргаар) бариха тухай шиидхэбэри абаhан байна. Иигэжэ гэр барилгада совхозой хүдэлмэришэн бүхэн хабаадалсахаар уялгалагдаа бэлэй.

Бидэ абаhаар наhанайнгаа амаралтада гараhан үбгэдтэй уулзахадаа, совхоздомнай хүдэлмэри хэхэ хүнүүдэй үсөөрөөд байhан тухай, тосхон hууринаа болбосон түхэлтэй болгохо тухай үнэн сэдьхэлhээ дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгөөбди. Пенсионернүүд манай үүсхэлые hайшаан дэмжэжэ, залуу айлнуудта байрын гэр барихадань али болохоор туhаламжа үзүүлхэ байhанаа мэдүүлээ hэн. Удаань бидэ барилгын модо отолхо тусхай участок таhалжа абаад, адуушанаар ажалладаг Р. Д. Цыбенов, пенсионер Д. Б. Цыбиков гэгшэдые ойдо ажаллахыень эльгээгээ hэмди. Эдэ нүхэднай богонихон болзор соо барилгын материал яhала бэлэдхэhэн. Һүүлээрнь амаралтын нэгэ үдэр совхозой хүдэлмэришэд, пенсионернүүд гэрэйнгээ модо зөөжэ асараа бэлэй. Ингэжэ эндэ түрүүшын томо гэр олоной хүсөөр бодхоогдоо hэн. Гэр барилгада ерээдүйн эзэнэй түрэлэйхид, үетэн нүхэдынь хабаадалсаа. Иимэ туhаламжын гуримаар хэгдэhэн барилгада хабаадалсагшад ажаллаhанайнгаа түлөө ямаршье түлбэри абадаггүй. Шэнэ гэрэй эзэн барилгашадаа гансал халуун эдеэгээр хангадаг гуримтай. Гэр байра шэнээр бариха дуратай залуушуулда совхозой дирекци горитойхон туhаламжа үзүүлээ. Жэшээлбэл, ойдо бэлэдхэгдэhэн гэрэйнгээ модо голлуулха, зөөхэдэнь трактор, автомашина үгэдэг байха юм. Мүн гэрээ бариха участогыень тодорхойлжо, ойhоо асарагдаhан модыень пилорамада брус, хабтагай болгожо үгэнэ. Тиихэдэ шэнэ гэрэй эзэнэй шифер, хирпинсэ, шэл болон барилгын бусад материалнуудые худалдажа абахадань туhаламжа үзүүлэгдэнэ. Манай совхоздо залуу хүдэлмэришэдтэ, мэргэжэлтэдтэ, алба хаагшадта үмсын гэрнүүдые олоной хүсөөр барилга иигэжэ эхилээ hэн. Һүүлэй табан жэлэй туршада зоной хүсөөр үмсын 66 гэр шэнээр баригдажа ашаглагдаа. Шэнэ гэр барюулагшад гол түлэб нөөсэлhэн мүнгэ зөөриеэ гаргашалдаг гуримтай. Зарим айлнууд гэр барилгада урьhаламжа эридэг юм. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада мүнгэ зөөреэр дуталдагшадта 19,5 мянган түхэриг урьhаламжа үгтөө. Үмсын гэрнүүдые олоной туhаламжаар бодхоохо хэрэгтэ манай пенсионернүүд хубитаяа горитойгоор оруулна. Эдэнэй хабаадалгагүйгөөр, хүтэлбэригүйгөөр үмсын нэгэшье гэр баригдаагүй байха. Шэнэ гэрнүүдые бариха хүдэлмэридэ нютаг нугадаа хүндэтэй болоhон манай пенсионернүүд Д. Б. Цыбиков, Д. А. Дондоков, И. Д. Батуев, Г. Д. Доржиев, Д. Ц. Дамбаев, Д. Д. Цыреторов, Г. П. Найданов болон бусад онсо эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Үнгэрhэн табан жэлэй туршада ажахыдамнай капитальна барилгада hомологдоhон мүнгөөр тус бүридөө хоёр квартиратай 14, нэгэ квартиратай нэгэ гэр шэнээр бодхоогдожо, ашаглалгада тушаагдаhан байна. Саашадааашье гэрнүүд олоор баригдаха. Һүүлэй үедэ олоной хүсөөр гэрнүүдые шэнээр бариха хүдэлөөн улам үргэдөө. Гэбэшье энэ барилгада олон бэрхэшээлнүүд ушаржа, hаад тойбо татана. Хүдэлмэриинь унжагайруулна. Жэшээлбэл, гэр баригшад шифер, хирпинсэ, шэл болон барилгын бусад материалнуудаар дуталдана. Тиимэhээ хойшодоо Буркоопсоюз, Захааминай райпо хубиин барилгада хэрэгтэй материалнуудаар хангаха хэмжээнүүдые дары абаха бэзэ гэжэ найданабди.

Жэл бүри совхозоймнай хүдэлмэришэдэй hуудал байдал улам hайжарна. Ажахымнай түб hууринда соёлой байшан, дунда hургуули, малшадай үхибүүдэй байха интернат, спортын зал, хүүгэдэй ясли-сад, хэлхеэ холбооной, айлшадай бууха, мүн медпунктын байшан холоhоо жэрылдэн харагдаха. Отделенинүүдтэмнай хүдөөгэй соёлой байшангууд, медпунктнууд, найман жэлэй болон эхин классуудай hургуулинууд бии, айл бүхэндэ оробол, телевизорэй сэнхир экранда Москваhаа дамжуулгануудые харахат.

Совхозоймнай хүдэлмэришэд, алба хаагшад жэл бүри түсэбhөө гадуур продукци ехээр үйлэдбэрилжэ худалдаhанайнгаа, мүн өөрынь үнэ сэнгые, гаргашыень хороohоной түлөө нэмэлтэ түлбэри горитойхоноор абадаг байна. Энээнhээ гадна социалис мүрысөөнэй гуримаар гансахан 1982 ондо хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта бүхыдөө 50867 түхэриг мүнгэн шан үгтөө hэн. Тиихэдэ hүүлэй жэлнүүдтэ салин хүлhэн эрид дээшэлээ гээшэ.

Урдандаа түрэhэн нютагаа орхижо, ондоо район, областьнуудта нүүжэ ошоhон айлнууд мүнөө совхоздоо бусажа байнхай. Жэшээлбэл, Шэтын областьhоо Б. Дугаровай гэр бүлэ бусажа, нютагтаа түбхинэнхэй. Тиихэдэ В. Аюров, А. Гармаев, М. Яньков, Т. Будаев гэгшэд республикын олон ондоо район, hуурин, городуудта нүүжэ ошоhоноо бусажа ерэнхэй. Нютагаа бусажа түбхинэгшэднай ажахыдаа механизаторнуудаар, жолоошодоор, малшанаар хүдэлмэрилжэ горитойхон амжалта туйлана.

Һүүлэй жэлнүүдтэ совхозой дирекци, партком Совет Армида алба хээд бусаhан, мүн нютагайнгаа дунда hургуули түгэсхэhэн залуушуулые түрэhэн нютагтань түбхинүүлэн байлгаха талаар ойлгуулагмжын ехэ хүдэлмэри ябуулна. Жэшээлбэл, үнгэрhэн хоёр-гурбан жэлэй туршада уялгата албаяа дүүргэhэн 52 хүбүүд, дунда hургуули түгэсхэhэн 69 залуушуул совхоздоо ажаллана.

Хүбүүдэйнгээ Совет Армида алба хэхэсэ мордохо үедэнь баяр ёhололой оршон байдалда үдэшэдэг гурим заншалта болонхой. Ерээдүйн сэрэгшэдтэ зорюулагдаhан үдэшэдэ дайнай болон ажалай ветеранууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл хани халуун үгэнүүдые хэлэнэ. Эндэ сэрэгэй албанда мордогшодтоо дурасхаалай бэлэгүүдые барюулдаг гээшэбди.

Сэрэгэй албанhаа табигдаад совхоздоо үлэhэн хүбүүдтэ 236 түхэриг мүнгэн тэдхэмжэ бусалтагүйгөөр барюулагдана. Хэрбээ олон үхибүүдтэй байбалнь, зургаан hарын салингай зэргээр мүнгэн үгтэдэг. Дунда hургуули түгэсхөөд, ажахыдаа үлэжэ ажаллаhан залуушуулда абаhаар 3—6 hарын туршада нормоёо дүүргээгүйшье hаань, түлөөhыень 100 процент түлэнэбди.

Мүнөө үедэ совхознай хүдэлмэри хэхэ хүдэлмэришэдөөр хүсэд хангагданхай.

Ажахыдамнай тракторнууд, автомашинанууд, бусад техникэ жэл бүри олоор абтана. Тиимэhээ механизаторнууд, жолоошод олон хэрэгтэй болоно. Машина, техникэ ашаглаха кадрнуудые жэл бүхэндэ hурган бэлдэнэбди. Илангаяа СПТУ-да олон хүбүүд, басагад hурахаар хараалагдана. Һүүлэй жэлнүүдтэ техническэ мэргэжэлэй тусхай училищада 38 механизатор, 15 жолоошон бэлдэгдээ hэн.

Мүнөө үедэ совхоздомнай 99 механизатор ажаллана. Тэдэнэй олонхинь I—II классай мэргэжэлтэй. Малай гүүртэ, фермэнүүдтэ, хонидой отаранудта 256 хүн ажалладаг. Тэдэнэй 120 гаранинь I—II классай малшан гэhэн нэрэ зэргэтэй.

Механизаторнууд болон малшаднай жэл бүхэндэ богони болзорой курсда hуража, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлнэ. Мүнөө ажахымнай коллективэй урда ехэ зорилгонууд хараалагданхай. Тодорхойлбол, бидэ ниитынгээ адууhа малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэжэ, эдеэ хоолой продуктнуудые ехээр бэлэдхэхэhээ гадна хабарайнгаа тарилгада түгэс бэлдэнхэйбди.

Ж. ВАНКЕЕВ,
Захааминай районой Хамниин совхозой директор.

«АМИН ЗҮРХЭНЭЙ» ЭЗЭН

Зураглал

Бүри hаянай эли бодо хүйтэроод, Хёлгын адагаар сошордомо байба. Янгинама хүйтэн январиин шэмэрүүн амисхал гэнтэ шангадажа, сагай ерэhэнэй тэмдэг яаха аргагүй үзүүлбэ хаш. Илангаяа хонишод, hаалишадай hанаа сэдьхэл уудалба ха. Зүгөөр, гансашье тэдэнэр элдэб бодолнуудта абтана бэшэ, мүн эндэхи механизаторнуудшье хүлгоо шууяатай ябанад. Энэнь колхозой машина, трактор заhабарилгын мастерской соо орохodo, бүришье элихэнээр харагдана.

— Сонирхомоор юумэн үгы даа, — гээд набтаршаг сула бэетэй нэгэ хүн үгэ залгана. — Ингээд сагаан сара гарахань, сагнай ошожол, ехэл сүлөө забдагүй хүдэлжэ байнабди. Засабари үшөө ехэ, миниин суужа байха сагнай салаа, — гээд бодоходонь, морхогор багахан хамартай үргэн сагаан нюуртань, хэзээ нэгэтэшье хүйтэн харасаар мүльhэтөөгүй нюдэндэнь бата найдалай тэмдэг ялас гэнэ. Тиихэтэйнь сасуу ажабайдалай болоод, ажал хэрэгэй ямарханшье амта үзэhэн, халуун шулуу долёоhон хүн гэжэ ээлүүдгүй дахинаа лаблагдаа бэлэй. Гансахан мүнгэн сагаан hаншагуудынь олон юумэ хараhанайнь элитэ гэршэ болоотой. Тэрэ хэтэрүү ехээр баярлажа, бахардажа гү, али уулгартажа, уурлажа оройдооншье байхагүй, ямарханшье шахардуу шангахан үе сагта нэгэл хэбээрээ, нэгэл даруу, жэгдэхэн зангаа алдангүй ябаха. Түбшэн номгон зантайшье hаа, эрилтэ нэгэтэ табибал, hөөргөө сухаридаггүй агша. Мүнөөшье эгээл тиимэ зандаа үзэгдэбэ. Энэмнай Ноёхоной олон тоото уран бэрхэ мэргэжэлтэдэй нэгэн нүхэр Эрдынеев гээшэ. Эдэ үдэрнүүдтэ Ринчин Доржиевич орой сүлөөгүй, тэнгэриин үдэр бүри МТМ сооhоо гарангүй шахуу хүдэлнэ. Юуб гэхэдэ, тэрэ трактор машинын «амин зүрхыень» заhабарилга дээрэ ажаллана ха юм. Тиимэhээ бүхы заhабарилагшадай дундаhаа эгээл харюусалга ехэтэй мэргэжэлтэ болоно.

— Энэл хүнэй шадабариhаа бүхы юумэмнай дулдыдаха, — гээд тэндэ байгшад нэгэн дуугаар баталаа hэн.

Энэнышье зүйтэй ха. Үнэхөөрөө, нүхэр Эрдынеев мүноо үедэ «булад хүлэгүүдэй» двигательнүүдые заhабарилга дээрэ хүдэлхэ зуураа ажалай үндэр бүтээсэ, эрхим шанар туйлана. Хододоо хэhэн юумэндээ харюусалга ехэтэйгээр хандадаг тула, мүноошье тэрэ ёhо гуримаа баримталан, бусадта үнэн сэхэ ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Тиигэжэ олоной этигэл найдабарида хүртэнхэй, урма баяртай, баян бардам ажаhууна. Хэлэhэн үгэнь хурса хүндэтэйгөөр хүлеэгдэхэ юм.

— Мүнөө юуб даа, бүхы юумэн бии, — гэнэ. — Ажаллаад лэ ябасан хүн ама хоосон суунагүй, алдартай солотой. Гэдэргээ хараха юун байхаб, хүдэлхэл хэрэгтэй, сагнай ябажал байна...

Нээрээшье, Ринчин Доржиевич угаа бэрхэ, гартаа дүйтэй ажалша хүн даа. Ном сударта ехэ абьяасгүй байбашье, колхозойнгоо хара ажал дээрэ саг үргэлжэ шалгаржа ябаhан намтартай. Тэрэ үшөө нютагайнгаа hургуулида hуража байхадаа, газар борнойлоо, үбhэ хуряалгын үедэ бухалшье шэрээ. Хожомынь даа, наhаяа хүсэжэ налайжа эхилхэдээ, олон жэлэй туршада трактор агтын жолоо бариа. Одоол эндэ бэлиг шадабаринь тобойсо харагдажа захалаа hэн. Нэгэтэшье трактор эбдэрхэй, миниин hуугаагүй, архи тамхинай хойноhоо гэм зэмэдэ ороогүй, ажабайдалайнгаа гол hудаhыень алдангүй ябаа. Тиимэл хадаа мүнөө болотороо нютаг нугадаа эгээл хүндэтэй хүнүүдэй нэгэндэ тоологдодог. Тээсгэн ССР Союзай 60 жэлэй ойн баяраар Гусиноозерско горкомой болон арадай депутадуудай Сэлэнгын райгүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотада баhа дахинаа хүртэбэ. Зүгөөр, гансашье энэ бэшэ юм бээз. Зүгөөр, тэрэнэй магтаал хайрануудые дууhыень тоолохо болоо hаа, олон ааб даа. Илангаяа hүүлэй жэлнүүдтэ оньhото техникын заhабарилга дээрэ хүдэлхэдөө ехэ магтаалтай ябана, юумэ бүхэндэ нарин нягтаар хандадаг тула, hайн шанартайгаар заhабари хэнэ.

— Трактор техникэеэ саг болзортонь тосолоод, узел түхеэрэлгэнүүдыень сайнаар засаад байбал, тодхорто орохогүйш, — гэжэ бата найдамтайгаар хөөрэдэг.

Энэ тон зүб. Нээрээшье, даалгагдаhан техникэдээ эзэн ёhoop хандаха, саг соонь харууhа үнгэргэхэ гээшэ ехэ удха шанартай хэрэг мүн. Яахадааб гэхэдэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол хүсэн болохо машина, техникые зүбөөр ашаглажа, шанартайгаар заhабарилжа, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ шадаа hаа, hайн ургаса абтадаг байна. Ушар иимэhээ мүнөө үедэ түбхын түрүүн ерэхэ жэлэй хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ бүхы техникые хаhа саг соонь, hайнаар заhабарилха зорилго табигдана бшуу. Энэ эрилтые гүйсэд ойлгоhон Сэлэнгын районой XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд аhан шадалаараа оролдон ажаллажа байнхай. Тэдэнэй дундаhаа урданай механизатор, аха заха хүнүүдэй нэгэн, дүршэлтэй мэргэжэлтэ нүхэр Эрдынеев шалгарха ёhooроо шалгарна бшуу.

...Үндэр бодолтой, урагшаа далитаhан эрмэлзэлтэй ябахада, ажаллахадашье хүнгэн, дуулахадашье зугаатай гээшэ бээз. Тиимэhээ Ринчин Доржиевичай ажал хэрэгыень нютагайнь хүн бүхэн, хүгшэн залуугүй дээрэ сэгнэжэ, улаан зүрхэнэй үреэл үгэнүүдые дабтахадань, уяран баясамаар байгаа hэн.

...Хёлго голые уруудан, үдэшын боро хараанай тунахатай сасуу, колхозой МТМ соо хүнэй нюдэ hаргама гэрэл гэнтэ яларшаба. Хэды оройшог болобошье, трактор, машинын түршэгэнөөн, алха балтын наяраан огто замханагүй. Халуун хүдэлмэри үшөөл үргэлжэлhээр хэбэртэй. Удангүй сагай орой болобошье хүхюу зугаа гараханъ энэшье тэрэшье буланhaa дуулдана. Тухайлхада, баатар ажалаар сороб хилhон үдэр болоо хаш, үнөөхил техникэ, машина тухайгаа ярилдана хэбэртэй.

Ив. ОЧОРОН.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Р. Д. Эрдынеев ажал дээрээ.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

ЛЕНИНГРАДАЙХИДАЙ ҮГЭ БАТА

Барилга хэхэ жэлэйнгээ даабари болзорhоонь урид дүүргэжэ, «СССР-эй 60-жэлэй ойн нэрэмжэтэ коллектив» гэhэн нэрэ солодо хүртэхын түлөө тэмсэхэ гэhэн үүсхэл «ЛенинградБАМстрой» гэжэ оньhожоруулагдамал колонныг коллектив бүри жэлэй эхиндэ гаргаа бэлэй. КПСС-эй Хойто-Байгалай райком, Буряадай участогай барилгашад энэ үүсхэлыень hайшаан дэмжээ hэн. Ленинградай барилгашад Северобайкальск городой hуури табилсажа, Байгалай хойто эрьедэ үндэр сагаан гэрнүүдые, hургуулиин, сад-яслиин байшангуудые бодхоожо эхилээ юм. 1975 онhоо хойшо городой барилгада олон миллион түхэриг ашаглажа, ехэ хэмжээнэй ажал хүдэлмэри хээ, хэнэшье.

Тус коллектив социалис мүрысөө үргэн дэлисэтэйгээр эмхидхэжэ, жэлэй эхинhээ яhала ехэ үрэ дүн туйлана. 119 бүлэ айлай орохо гурбан гэр ашаглалгада тушаагдаад байна. 1200 үхибүүдэй hураха дунда hургуулиин байшан мүн лэ саг болзортоо ашаглалгада оруулагдажа, БАМ-ай барилгашадай, түмэр замшадай үхибүүдтэ ехэ баяр болоо hэн. «ЛенинградБАМстрой» колонныг коллектив туйлаhан амжалтаяа улам арьбадхаха гэhэн зорилго урдаа табина. Эдэнэр арга боломжоёо hайса хаража үзөөд, жэлэй дүүрэтэр 119 бүлэ айлай орохо үшөө нэгэ гэр ашаглалгада тушааха гэhэн уялга абаhан байна. Гэрэй дотор талын хүдэлмэри хэхэ материал Ленинград хотоhоо ерэнэ.

Манай колонныг коллектив СССР-эй 60 жэлэй ойн hайндэртэ зорюулагдаhан мүрысөөндэ тон эдэбхитэйгээр хабаадажа, муу бэшэ үрэ дүн туйлажа байна. Байгша ондо бидэ 5,5 миллион түхэригэй барилга хэхэ даабаряа октябриин 15-да дүүргээ hэмди. Жэлэй түсэбhөө гадуур бүхэли гэр ашаглалгада тушаахаар шиидээд, коллективнай хаба шадалаа гамнангүйгөөр ажаллана. Жэлэй hүүл багта БАМ-ай барилгашад, түмэр замшад үшөө нэгэ гэртэ түбхинэжэ, СССР-эй 60 жэлэй ойе баярай оршон байдалда тэмдэглээ,— гэжэ «ЛенинградБАМстрой» колонныг начальник В. Г. Миронов хөөрэнэ.

Тус коллектив шэнэ онол арга, оньhон техникэ үйлэдбэридэ шадамар бэрхээр нэбтэрүүлжэ, хүдэлмэриин сагые аша үрэтэйгөөр хэрэглэнэ, барилгын үнэтэй сэнтэй материал арьбална, алмана. В. Василевский, В. Аркадьева гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд ажахын тоосооной гуримаар ажалаа хэжэ, даабаряа холо үлүүлэн, бэшэндээ түрүү ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Энэ хоёр бригадын коллектив гэрнүүдэй дотор талын хүдэлмэри хэхэ эгээл харюусалгатай ажал дүүргэнэ бшуу.

Эдэнэй оролдосо шадабариhаа ехэ юумэ дулдыдана гээшэ. Байгша оной эхинhээ гурбан гэр ашаглалгада тушаагдаа гэжэ дээрэ хэлээ hэмди. Эдэ гэрнүүдэй дотор талын хүдэлмэри hайн шанартайгаар хэгдэжэ, гүрэнэй комиссиин зүгhөө эрхим сэгнэлтэдэ хүртөө бэлэй. В. Василевский, В. Аркадьева гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд эндэ ехэ хубитаяа оруулаа, оруулнашье. Гэрэй пол, сонхын рама, үүдэнүүдые түргэнөөр табижа, ханануудые цементын холисоор hайн шанартайгаар жэлэжэ, госон шэрдэнэ. Ленинградай барилгашадай бариhан гэрнүүдтэ түбхинэhэн БАМ-ай барилгашад, түмэр замшад тэдэнэй ажалда үндэр сэгнэлтэ үгэдэг байха юм.

Байгалай хойто эрьедэ үндэр сагаан гэрнүүд бүри олоор ербын бодоно. Северобайкальск городой түхэл шарай гоё hайхан боложо, иишэ ерэhэн хүн зоной анхарал татана. «ЛенинградБАМстрой» колонныг барилгашад хаба шадалаа гамнангүйгөөр ажаллажа, байрын гэрнүүдые бүри олоор бодхоожо байна.

— Хэрбээ бидэ үнгэрhэн жэл 5,5 миллион түхэригэй барилга хэhэн байбал, байгша ондо 6,5 миллион түхэригэй барилга хэхээр шиидэнхэйбди. Манай Ленинград хотын промышленна предприятинууд, барилгын организацинууд энэ зорилгоёо бэелүүлхэ хэрэгтэмнай туhалхаар шиидэнхэй. Барилгын материал, зэр зэмсэг, оньhон техникэ эгээл түрүүлэн Хойто-Байгал эльгээнэ. Хүдэлмэришэднай урдаа табиhан зорилгоёо бэелүүлхэ бээз, — гээд тус колонныг начальник В. Г. Миронов мэдүүлнэ. Ленинградай барилгашад Северобайкальск городой барилгада хабаадалсажа, тон ехэ ажал хүдэлмэри хээ.

Шэнэ онол арга амжалтатайгаар хэрэглэн хүдэлhэн тус коллектив үгэдөө хүрэхэл байха.

В. ЧУЛЬ.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

ТУГАЛНУУДАА ЗҮБӨӨР ТҮЛЖҮҮЛХЭ

Байгша ондо республикын колхоз, совхозууд үнгэрhэн жэлнүүдтэ орходоо 4 процент олон тугал абаа, нарай түлөө балай гарзалтагүйгөөр түлжүүлээ. Гэбэшье залуу малай үхэл гарза үшөөл дайралдаhаар. Энээнэй гол шалтагааниинь гэхэдэ, hү hаалиин фермэнүүдтэ зоовтеринарна хүдэлмэри hулаар ябуулагдана. Туга́ллаха үнеэдые, нарай малые зүбөөр харууhалха тухай Буряадай хүдөө ажахын институдай терапиин кафедрые даагша, ветеринарна эрдэмэй кандидат Ю. А. Тарнуев бэшэнэ. Энэнь ажахынуудай малшад болон мэргэжэлтэдтэ туhатай байха.

Зарим hая гараhан нарай тугалнууд эхынгээ уураг хүхэжэ байхадаа ехээр гэдэhэ доторoo үбшэлжэ, түрүүшын үедэ олоор гарзалдаг байна. Энэ үбшэниие малшад, ветеринарна мэргэжэлтэд диспепси гэжэ нэрлэдэг. Тэрэниие юрын хорлогдоhон үбшэн гээд хоёр янзаар илгаруулдаг юм. Юрын диспепсигээр үбшэлхэдөө, малай бэе балай ехээр ондоо боложо хубилдаггүй, гансал тэдэнэр эдиhэнээ шэнгээхээ болидог байна. Харин хоёрдохи үбшэндэ дайрагдахадаа, тугалнуудай бэе хорото бодосуудаар хорлогдоод, зүрхэнэйнь сохисо аалидадаг, бэень үhагүй болодог юм.

Республика дотор гарзалhан малай 13—15 процент энэ үбшэнhөө болодог байна. Илангаяа Сэлэнгын, Хяагтын, Яруунын, Түнхэнэй, Хэжэнгын районуудай колхоз, совхозуудта тугал 18—24 процент хүрэтэр гарзална. Энээнэй гол шалтагааниинь гэхэдэ, үнеэдэй тугалладаг байра болон нарай тугалай байдаг профилактори соо ариг сэбэрэй сахигдадаггүй байhанhaa иимэ ябадалнууд тохёолдоно.

Гэхэтэй хамта республикын зарим ажахынууд энэ үбшэнтэй тэмсэхэ талаар дүй дүршэлтэй болонхой. Үнгэрэгшэ жэлэй дүнгөөр hү hаалиин 52 фермэ зуун үнеэн бүриhөө — 100, 87 фермэ — 90—99 тугал абажа түлжүүлhэн байна. Кабанскын шубуунай фабрикын, Түнхэнэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Сэлэнгын, Бодоной, Дэлдэ-Тайлсын совхозуудай, Загарайн районой «Гигант» колхозой hү hаалиин фермэнүүдэй түрүү hаалишад тугал абажа түлжүүлхэдээ зооветеринарна, зоогигиеническэ заабаринуудые тон наринаар сахижа, абаhан түлөө гарза хоролтогүйгөөр томо болгоно. Мухар-Шэбэрэй районой «Искра» колхозой ахамад ветеринарна врач Я. А. Петряков нарай туга́лнуудые боксово аргаар, амяарлагдаhан байрада түлжүүлхэ онол арга нэбтэрүүлhэн байна. Энээнэй ашаар тус ажахы 1974 ондо абаhан бүхы тугалнуудаа гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлээ hэн.

Тугаллаха үнеэдэй, гунжадай тэжээлэй рациондо белок, каротин болон бусад минеральна зүйлнүүдэй дуталдахада, диспепси үбшэн үргэнөөр дэлгэрдэг. Мүн үнеэдэй шэргээд байха үедэ тэжээлэй дуталдаhанhaa, түрэхэ малые муугаар харууhалhанhaa, сэбэр агаарта багаар ябуулhанhaa, саг соонь шэргээгээгүйhөө дулдыдалсана. Эдэ бүгэдэ тугаллаха үнеэдэй түлдэнь муу нүлөө үзүүлдэг, иимэ юумэндэ дайрагдаhан тугал үбдэг, үбшэн байдаг, эхынь урагай шанарынь доошолдог байна.

Эрдэмтэдэй шэнжэлhэнэй ёhoop түрэхэ малые hайнаар харууhалхада, зүбөөр эдеэлүүлхэдэ түлэйнь түргэн томо болодогынь, hүүлдэнь элдэб үбшэндэ дайрагдадаггүйнь элитэ. Һая гараhан тугалнуудые зүбөөр түлжүүлхын тула зоотехническэ, зоогигиеническэ, ветеринарно-санитарна дүримүүдые наринаар сахижа шадабал, диспепси үбшэн тэдээндэ хүрэхэгүй байна. Илангаяа үнеэдэй тугаллаха нарай тугалай байха байрын үгы дээрэhээ энэ үбшэн дэлгэрнэ. Мүн тугалшадай, мал адуулагшадай даалгагдаhан ажалдаа муугаар хандаhанhaa, hүниин харуулшадые табяагүйhөө, хүйтэн, шиигтэй байраhаа, муу шанартай ураг уулгаhанhaa, үhaap таhалдуулhанhaa баhал бололсоно. Диспепсигээр үбшэлhэн мал ехэл удаан саг соо эдэгэдэг юм. Тиимэhээ тэдэниие нарин hайнаар аргалха ёhотой.

Энэ үбшэнhөө hэргылхэ хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэхын тула нэн түрүүн малшадай зоотехническэ, ветеринарна хүдэлмэриие үргэнөөр ябуулха, тугаллаха үнеэд, гунжадые зүбөөр харууhалха, hайн тэжээлээр хангаха, түрэхэдэнь санитарно-гигиеническэ болон зоотехническэ дүримүүдые гүйсэдөөр бэелүүлэн харууhалха болоно.

Тугаллаха үнеэд, гунжадай түлэйнь hайнаар хүгжэхын тула тэжээлэйнь рациондо элдэб минеральна зүйлнүүдые нэмэжэ оруулха, эндэ заатагүй hайн шанартай үбhэн байха ушартай. Эдэ малда үбэлэй үедэ сүүдхын рациондо 25—35 процент үбhэ, ногооной гурил, 25—30 процент силос, сенаж, 25—30 процент талха тарянай зүйл, 8—10 процент хартаабха болон түмhэ эдюулхэ ёhотой. Зунай сагта тугаллаха үнеэдэй тэжээлэй рационой ехэнхи хубинь шэмэтэй ногоон байха болоно.

Шэргэhэн үнеэдтэ, түрэхэ дүтэлhэн гунжадта гашуун бурдууг, пивын шаба, хүрэhэн, хүлдэhэн тэжээл эдюулжэ, хүйтэн уhа уулгажа огтолон болохогүй. Иимэ малай рационой нэгэ тэжээлэй единицэ бүхэндэ 100—120 грамм болбосоруулагдаhан протеин, 80—120 грамм саахар, 7—9 грамм кальци, 5 грамм фосфор, 40—50 миллиграмм каротин хүргэхэ ёhотой. Тиимэhээ тугаллаха үнеэдтэ hайн шанартай тэжээл эдюулхэ гээшэ мүнөө сагта ехэ удхатай.

Ажахынуудай зооветмэргэжэлтэд фермэдэ асарагдаhан тэжээлэй шанарыень үбэлжэлгын үедэ 2—3 дахин шалгаха уялгатай. Энээнэй дүнгөөр муу шанартай тэжээлые белогоор, витаминуудаар, минеральна зүйлнүүдээр шанаржуулжа, малдаа үгэхэ шухала гэжэ тоологдоно.

Тугаллаха үнеэдые түрэхэhөөнь 45—60 үдэр урид шэргээхэ хэрэгтэй. Тиихэдээ эдэ малаа амяарлагдаhан байрада байлгажа харууhалха, тусгаар тэжээлэй рациондо оруулха шухала.

hү hаалиин фермэ бүхэндэ үнеэдэй тугаллаха, нарай тугалай байха байрануудые хүсэд хүрэхөөр түхеэрхэ хэрэгтэй. Эдэ байранууд hайса дулаалагданхай, сагаадагданхай байха ёhотой. Үнеэд болон гунжадые иишэнь 7—12 үдэр түрэхэhөөнь урид оруулаад, бэлдэжэ эхилхэ болоно. Түрүүн бэеыень сэбэрлэхэ, муухай шабар шабхыень бүлеэн үhaap угааха хэрэгтэй. Һүүлдэнь эдэ малаа уянда байлгаха ёhотой.

Эндэ өөhэдын хүдэлмэрилэгшэдhөө бэшэ ондоо хүниие оруулжа болохогүй. Байрын үүдэнүүдтэ тусхай коврик түхеэрхэ ёhотой. Малшан бүхэндэ сэбэр халаад, гарай аршуул үгтэхэ зэргэтэй. Үнеэдэй, гунжадай байдаг боксонууд, тугалай клеткэнүүд ариг сэбэр, дезинфекци хэгдэhэн, малай тэжээлээ эдидэг хобоо хобтонууд, дорохи шалань арилгагдаhан байха ушартай.

Үнеэдэй тугалладаг байрада малай түрэхэдэ хамhалсажа байха тусхай хүнүүд томилогдохо ёhотой. Эндэ асарагдаhан малай тэжээлэй рацион гол түлэб hайн шанартай үбhэн сенажhaa бүридэдэг байна. Талха тарянай зүйл үдэртэ 2—3 килограмм хүрэтэрөө бага болгогдохо ушартай. Һая гараhан нарай нялха тугалнуудые тон түрүүн хуурай болоторнь аршаад, шэгнэhэнэй удаа тусхай байрада оруулжа, термоклеткэ соо табижа, хатааха болоно. Тэрэнэй hүүлээр амяарлагдаhан таhалгада 10—15 хоногой туршада байлгаха эрилтэ табигдана.

...ИН ҮНЭН ХҮБҮҮН

«В. И. Ленинине наһан соогоо нэгэтэшье хараһан, шагнаһан хүнэй ухаан бодолдо тэрэнэй гэрэлтэ дүрсэ хэзээдэшье мартагдахагүй». Октябриин революцида хабаадалсаһан хүдэлмэришэн, һүүлэрнь партиин ба гүрэнэй элитэ ажал ябуулагша А. А. Андреевэй хэлэһэн эдэ үгэнүүдэй үнэн зүб байһаниие Василий Иванович Шатилов өөрынгөө ажабайдалһаа һабагша татан гэршэлхэ эрхэтэй.

...эсүүдые нэбтэрүүлэн ойлгуулба. «Солдатская правда», «Окопная правда» газетэнүүдые тарааба. Солдадуудай дунда хүндэтэй боложо, районно болон полковой комитедүүдтэ һунгагдаба.

1917 ондо Петроградта үнгэрһэн Майн 1-нэй жагсаалай үедэ революциин агуусхэ ударидагша В. И. Ленинние хараха, үгыень шагнаха мартагдашагүй зол жаргал В. И. Шатиловта тудаба.

Агуусхэ Октябриин социалис революциие Василий Иванович фронтдо угтаа. Тэрэ Улаан гвардида, һүүлээрнь Улаан Армида оробо.

Псковщинодо Каледин болон Корниловай үүсхэһэн революцида харша бүһалгаатай болоһон тэмсэлдэ улаан гвардеец Шатилов хабаадаба. Үгытэйшүүлэй волостной комитедэй секретаряар һунгагдаад, нюдарган баяшуултай тэмсэбэ, помещигүүдэй газарые таряашадай дунда хубааба, улаан булангуудые, үзэг бэшэггүй байдал усадхалгын һургуулинуудые эмхидхэлсэбэ, Петроградта үнгэрһэн үгытэйшүүлэй комитедүүдэй съездэ хабаадаба. Энэ съезд дээрэ хүдөөгэй үгытэйшүүлэй тусхай полкнуудые эмхидхэхэ тухай шиидхэбэри абтаа һэн. Большевик Шатилов эгээл түрүүшын хүнүүдэй дунда үгытэйшүүлэй хоёрдохи жэшээтэ полкдо алба хэхэеэ ошоод, 1919 оной мартда полкын парторгоор һунгагдажа, июль соо комиссараар томилогдобо. Энэ полк Эстони болон Латвиие немец булимтарагшадһаа сүлөөлэлсөө. Петроградые хамгаалжа, Юденичэй сэрэгүүдые бута сохилсоо, сагаан поляггуудтай тулалдаа.

Сэхэ фронтһоо Улаан Армиин полит-бүридэлэй эрдэм һуралсалаа дээшэлүүлгын курсада эльгээгдэжэ, полкын комиссар Москвагай гарнизондо политическэ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулба. Курсант Шатилов Ленинние энэ үедэ оло дахин хараһан, шагнаһан байна. «Энэ удаашье, һүүлдэщье Ленинние шагнаһан ушарни ухаан бодолдом гүнзэгы мүр сараа үлөөгөө һэн. Саашадаа ямаршье ажалда ябахадаа, Ленинэй хараа бодолнуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэдэсэсэ, эршэ зоригоо элсүүлдэг һэм», гэжэ В. И. Шатилов дурсалгануудаа соогоо бэшэһэн байдаг.

Тэрэ үедэ барон Врангель залуу Совет засагта ехэхэн аюул тохёолдуулаад байба. 1920 оной сентябрь соо Владимир Ильич барон Врангелиие бүри үбэл болотор бута сохихо гэһэн зорилго Урда фронтын командалагша М. В. Фрунзеда табиба.

Курсануудые дүүргэһээр В. И. Шатилов 52 дивизиин 464 полкын комиссараар томилогдожо, Врангелиин сэрэгүүдһээ Крымые сүлөөлэлгэдэ хабаадаба. 1920 оной ноябриин эхеэр комиссар Шатилов ябаган тагнуулшадтай хамта түригдэжэ байһан дайсадта хажуу тээһээнь эрид шууд добтолходоо, хэдэн арбаадыень плендэ абажа, бусадыень тэрьедүүлбэ. Совет Армиин Түбэй гүрэнэй архив соо сэрэгэй комиссар В. И. Шатиловай баатаршалгые гэршэлһэн документ соо иигэжэ бэшэгдэнхэй:

«1920 оной ноябриин 11-дэ дайсанай Юшуньска позицинуудай бэхилэлтын 3-дахи шугамые эзэлэлгын үедэ военком Шатилов түрүүшын зэргэдэ ябалсаа. Дайсанай булюу хүсөөр добтолгодо орожо, манай частьнуудые түрихэдэнь, нүхэр Шатилов бүлэг улаан армеецүүдтэй тэдэниие шабай түмэрөөр хэһэн заграждениин дэргэдэ зогсообо. Дэмжэлгэдэ орожо ябаһан манай хидай хоёрдохи зэргые обёорходоо, нүхэр Шатилов дайсанай буугай болон пулемёдуудай буудалгые тоонгүйгөөр тэрээнтэй хамта үлэһэн хэдэхэн улаан армеецүүдтэй добтолжо, үрдижэ ерэһэн хоёрдохи зэргынхидые түргэн шууд дабшалтаараа, эрэлхэг зоригоороо дахуулан, дайсадые зугадааба. Добтолгын үедэ нүхэр Шатилов хүлөө шархатабашье, хоёрдохёо хүндөөр шархататараа урагшаа дабшаһан зандаа байба.

Улаан Тугай орденоор Шатиловые шагнахыень зууршалнаб.

155-дахи бригадын командир Карандиевский».

В. И. Шатиловай гэр бүлын архив соо 1920 оной декабриин 24-дэ Крымые сүлөөлэгшэдтэ В. И. Ленинэй эльгээһэн коллективнэ амаршалга нарин нягтаар хадагалагдадаг.

Граждан дайнай һүүлээр В. И. Шатилов Ленинградай комвуз, һүүлэрнь Улаан профессурын институт дүүргэбэ.

Институт дүүргэһэнэй удаа ленинскэ партиин сэрэгшэ, ород арадай хүбүүн В. И. Шатилов хүдөө ажахын коллективизацида туһалхаяа Буряад орон ошохо хүсэлтэй байһанаа элирхэйлбэ. 1933 оной апрельдэ тэрэ Эрхүүгэй областиин Качуг ерэжэ, эмхидхэгдэжэ байһан МТС-эй политотделэй начальник болобо. Эндэхи зоной хахадынь шахуу буряадууд болодог шуу. Энэ тушаалда ябахадаа, Василий Иванович политическэ болон эмхидхэлэй нилээд ехэ хүдэлмэри дүүргээ.

1935 ондо В. И. Шатилов Буряад орон ерэжэ, багшын хүдэлмэридэ бэеэ зорюулба. Анхан хүдөө ажахын коммунис һургуулида партиин түүхэ заагаа. Тиигээд 1939 онһоо 25 жэлэй туршада Буряадай хүдөө ажахын институдай марксизм-ленинизмын нафедрые даагшаар хүдэлбэ. Эндэ эрдэмэй кандидат, доцент болоо. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые үндэр мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэ бүхы хүсэлэл оролдолгоёо зорюулаа.

Гол хүдэлмэриингөө хажуугаар Василий Иванович нийтын ажалда абьяастайгаар хабаадаһан, КПСС-эй райкомой, горкомой гэшүүнээр, горсоведэй депутадаар һунгагдаһан байха. Ленинэй болон Октябриин Революциин орденоор тэрэ шагнагдаа. Буряадай АССР-эй эрдэм наукын габьяата ажал ябуулагшын нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Союзна удха шанартай тусхайта пенсионер.

Революциин, дайнай болон ажалай ветеран В. И. Шатилов залуушуултай уулзахадаа, иигэжэ хэлэдэг:

«Коммунис партиин хүтэлбэри доро Ленинэй захяа, заабаринуудай амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһандань бидэ, үнинэй коммунистнууд, революциин ветерануud үнэн зүрхэнһөө омогорходог гээшэбди».

Д. РИНЧИНОВ,
штатнабэшэ корр.

Кавказда немец-фашис сэрэгүүдые бута сохиһонһоо хойшо 40 жэлэй ойдо

ШАНГА ТУЛАЛДААН

1941—1942 онуудай үбэл Совет Арми Москва шадар немец-фашис сэрэгүүдые хяа бута сохижо, тэдэнэй сахилгаан түргэн үнгэргэхэ түсэбтэй дайе буруутуулһан байна. 1942 оной зун үһөөгөө абаха һанаатай фашис хүтэлбэрилэгшэд совет-герман фронтын урда талаарнь өөһэдынгөө сэрэгые добтолгодо оруулһан байгаа. Иигэжэ Кавказай түлөө хатуу шанга байлдаан эхилһэн юм. Энэмнай 1942—1943 онуудта урда зүг руу дэлгэрһэн угаа ехэ шиидхэхы шанартай тулалдаан болоно, шанга байлдаануудай таһаршагүй хубинь болоод, нефтеэр баян Кавказые буляан эзэмдэхэ гэһэн гитлеровецүүдэй һанал бодолые манай сэрэгшэд буруу һургэһэн байха юм. Кавказай түлөө байлдаан хоёр шата боложо хубаардаг — хамгаалгын (июлиин 25-һаа — 1942 оной декабриин 31 хүрэтэр), добтолгын (январиин 1-һээ —1943 оной октябриин 9 хүрэтэр) үе.

1942 оной гол түсэбэй ёһоор немец-фашис командовани Кавказые буляан абаха гэһэн «Эдельвейс» гэжэ нюуса нэрэтэй түсэб зохёоһон юм. Энээнээ бэелүүлхын түлөө Гитлер бүхыдөө 167 мянган хүнтэй «А» гэжэ армиин бүлэгые эльгээһэн байгаа. 1130 танк, 4540 үхэр буу болон миномет, мянга хүрэтэр самолет тэрэнэй бүридэлдэ ороһон юм.

112 мянган хүнтэй, 121 танктай. 2160 үхэр буу болон миномедтой, 130 самоледтой совет сэрэгшэд дайсанай бүлэглэлэй урдаһаа эсэргүүсэн бодоһон оайгаа. Эдэмнай дайсанһаа сэрэгшэдээрээ 1,5 дахин, артиллерээр — 2 дахин, танкаар — 9-һөө дээшэ шахуугаар болон авиацяар — 8 шахуу үсөөн һэн.

Табан һара соо Кавказай түлөө хүндэ хүшэр хамгаалалтын дайн үргэлжэлбэ. Хүсэ шадалаараа булюу байһанайнгаа ашаар фашистнууд Майкоп, Краснодар, Моздок, Новороссийск хотонуудые болон Кавказай шэлын гол хүтэл дабаануудые буляажа абаһан юм. Тиигэбэшье совет сэрэгшэд щэн габьяатайгаар хамгаалан ба һөөргэдэн добтолжо, Кавказай шэлын саадахи Грознын ба Бакугай нефтьтэй газарнуудта гитлеровецүүдые табяагүй юм. Фашистнууд 100 мянганһаа үлүү сэрэгшэдээ гээһэнэйнгээ һүүлээр, хамгаалалтада ороо һэн. Ноябрь һарада Сталинградта Совет Армиин шанга добтолгын эхилхэдэ, тэдэ Паулюсай армида туһалхын түлөө ехэ хүсэ эльгээжэ шадахагүй байшоо.

Сталинград шадар немец-фашис сэрэгэй бута сохигдоходо, совет сэрэгшэдтэ бүхыдөө, тэрэ тоодо Кавказ шадар, таарамжатаи оршон байдал тогтоһон байна. Урда зүгэй ба Кавказай саадахи фронтнуудай сэрэгшэд агаараи ба Хара далайн флодой эдэбхитэй туһаламжаар 1943 оной январиин 1-һээ добтолгонуудаа эхилээ һэн. Хойто Кавказдахи дайсанай гол хүсые амяарлан, саашадань үгы хэхэ гэһэн хараатай байгаа.

Дэлгэрһэн дайн байлдаан айхабтар шэрүүн шэнжэтэй бэлэй. Шабар шабха, харгыгүй байлга болон ута унжагай тыл хүшэр хүндэ байдалые улам һужэрөөлсэһэн байха юм. Кубаньда дайсанай эсэргүүсэлтэ бута сохижо, манай сэрэгшэд февралиин 12-то Краснодарые сүлөөлһэн байна. Сентябриин 10-да Новороссийско-Таманска операци эхилээ һэн. Порт болохо Новороссийск хотодо добтолжо эхилһэн сэрэгшэдэй болон десантна онгосонуудай добтолон эхилхэтэй хамта, городой зүүгээр 18-дахи армиин сохилтын бүлэг болон баатарлиг «Бага газарай» десантнигууд баһал добтолгодо ороһон юм. Хуурай газарай сэрэгүүдэй, далайн флодой ба авиациин хамтын ябуулгануудай эршэдэһэнэй ашаар гитлеровецүүдэй хамгаалалта сүмэ сохигдоһон байгаа. Сентябриин 16-да совет сэрэгшэд Новороссийск руу ороһон юм.

Совет сэрэгшэд добтолгоёо үргэлжэлүүлэн, сентябриин һүүл багаар Кубаниин адагые, октябриин эхеэр Таманска хахад аралые немец-фашис булимтарагшадһаа сүм сүлөөлөө һэн.

Кавказай түлөө болоһон байлдаан толотомо илалтаар түгэсөө бэлэй. Нефть гарадаг ба тарягаар баян Дүтын ба Дунда Зүүн зүг руу шурган орохо, буляан абаха гэһэн гитлеровецүүдэй түсэб эсэслэн буруу һүрөө һэн. Совет Армиин добтолгонуудай үедэ немец-фашис сэрэгшэд 281 мянган солдат болон офицернүүдээ, 1358 танк, 2 мянгаад самолет, 7 мянганһаа дээшэ үхэр буу ба миномедуудаа, 22 мянган автомашина болон бусад олон сэрэгэй техникэеэ гээһэн байгаа.

Кавказай түлөө байлдаанда совет сэрэгшэд газар дайдын элдэб оршон байдалда, тэрэ тоодо тэгшэ газарта, хадын бооробор ба хадаар, агаарай болон далайн хүсэнүүдээр, партизануудтай нягта харилсаатайгаар дай хэлгын баян дүй дүршэл олоһон байха юм. Дайшалхы дүй дүршэл Крымэй, Карпадаи түлөө байлдаануудта болон 1944 ондо Хара далайн хойто ба баруун хажуудахи эрье талые сүлөөлэлгэдэ амжалтатайгаар хэрэглэгдэһэн юм. Кавказые хамгаалһан сэрэгшэдэй щэн баатаршалгые Коммунис парти ба Совет правительство үндэрөөр сэгнэһэн юм. «Кавказые хамгаалһанай түлөө» медаляар 600 гаад мянга шахуу хүн шагнагдаа һэн.

Баатар хото Новороссийскда Ленинэй орден ба «Алтан одон» медаль барюулха митинг дээрэ Л. И. Брежнев Кавказай түлөө байлдаануудые Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуусхэ дайнай олон тоото илгаран гараһан тулалдаануудай нэгэниинь мүн гэжэ нэрлээ һэн. Кавказдахи дайшалхы ябуулгануудай совет сэрэгшэдэй Сталинградтахи баатаршалгатай холбоотой байһыень тэмдэглэн, иигэжэ хэлээ һэн: «хэнэйшье мэдэһээр, Кавказай түлөө байлдаан түүхэтэ Сталинградтахи тулалдаантай нэгэн доро үнгэргэгдэһэн байна. Сталинград шадар фашис армиин 330 мянган сэрэгые гайхалтайнгаар хүреэлэн, бута сохёод, плендэ абалга, сталинградайхидай жэшээгүй баатаршалга болон сэрэгэй мэргэжэл шадабари Кавказдахи фронтын сэрэгшэдтэ урмашалтай жэшээ болоно үгөө. Кавказай сэрэгшэд дайшалхы ябуулгануудаараа гитлеровецүүдэй Кавказай фронтһоо Сталинград тээшэ сэрэгэй ехэ хүсэ хаяхыень хаһан байна. Сталинград шадар фашис сэрэгүүдые бута сохилго манай Кавказдахи илатые түргэдхөө һэн».

Виктор МАЦУЛЕНКО,
генерал-майор, түүхын эрдэмэй доктор, профессор.
(АПН).

БАЯРЫЕ ХҮРГЭНЭ

Союзда монгол эрхэтэдые һургажа эхилһээр 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, эндэ болоһон хотын ажалшадай болон научна олонитын түлөөлэгшэдэй баярай суглаан дээрэ энээн тухай хэлэгдээ. Арадай Монголдо национальна кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ туһалдаг байһанайнь түлөө үгэ хэлэгшэд Советүүдэй орондо гүнзэгы баяр баясхалантай байһанаа мэдүүлээ, совет дээдэ һургуулинуудай хубитые үндэрөөр сэгнээ. (ТАСС).

Номой шэлэл ба шүүмжэлэл

СЭДЬХЭЛЭЙ МИНДАҺА ШЭНХИНҮҮЛЭН...

Саашань иимэ мүрнүүдые олонобди:

Үнеэшэдэй бодолгоо —
үүрээр бэлэй эртэ.
Үнеэдээ һаамсаараа,
үбһэндэ булта яараха.
Арбатай бишье унтажа
үлөөгүйб гэртэ,
Аргатай байгааб, тугал
адуулжа даараха,—

гээд, «Бага наһанһаа» гэһэн шүлэгөө түгэсхэнэ. Эдээхэн мүрнүүд дээрэ зорюута тогтоходоо, Дансаран Доржогутабайн дайнай шэрүүн жэлнүүдтэ сагһаа урид ухаа ороһон үетэнэй нэгэн байһан дээрэһээнь, тэрэнэй бодол эртэ һоноржоо, шүлэгүүдэйнь үндэһэн тэндэһээ эхитэй гэжэ багсаахаар хүсэлтэйб.

Рязаниин газар дээрэ оршодог Есенинэй шүлэгүүдээр нэбтэршэһэн гэхээр поэдэй тоонто болодог Константиново тосхон нэгэтэ ошоод, тэрэнэй нэгэ зүргөөр Ока мүрэн тээшэ ошожо ябахадаа, нютаг тухай шүлэгүүдтэнь нэроүүлэгдэһэн шэнги болоо агша бэлэйб. Тэрээн шэнги шүлэг зохеогшо бүхэнэй нютаг ороноо магтан дууладаг байһаниинь гайхалгүй юм ааб даа. Эндэшье Доржогутабай өэшэнһээ ондоо бэшэ.

Хужарта нуурыш оймоһоор
Хүдэржэн үргааб, һэргэжэ,
Дуулга Улаанайш
хойморһоо
Дуулан гарааб, жэргэжэ
(«Хөөрхэ»).

Эндэл поэдэй хүйһэн дээрээ тэнжээжэ, энэ болгоһон эхэ нютагтаа баяраа дамжуулжа байһаниинь эли.

Поэт хүн гээшэ үе сагай байдалда һанаа амараар хандадаггүи, хандаха эрхэшьегүи. Тиимэһээ:

Бодого дээрээ
Болбосоронги
хүрэнгатэнэй,
Боожолоод байһан
Водород, нейтрон
бодомжолходоо—
Бурижа болохо
Бузар харанхы заяандань,
Боогдоһон шэнги —
Бодолдо юундэ хатанабиб!

гээд хэлэхэдээ, ехэ бүлын эсэгэ мүнөө үеын хүн түрэлтэнэй эгээл нангин бодолдо өөрынгөө һанал нэмээнэ.

«Энхэрэлэй» автор Цыдып Цырендоржиев Доржогутабайда орходоо наһаар бүри залуу үеын хүн. Зүгөөр энэ ном соо оруулагдаһан ехэнхи шүлэгүүдынь өөрын онсо шэнжэтэй. Жэшээлхэдэ, түрүүшын ниитэ гаршаг доро оруулагдаһан «Хүнэй наһан», «һанал», «Хүн гээшэб!» гэхэ мэтэ шүлэгүүдыень уншахадаа, хүнэй наһан, хэрэг, сагай ябадал тухай авторай гүнзэгыгөөр бодомжолдог байһаниинь элирнэ.

Нэгэ жэшээ эндэ дурдая. «Үншэн нохой» гэжэ бишыхан шүлэгэйнь гүн гүнзэгы удха зүрхэ сэдьхэлые хүдэлгэхөөр байна. Хэдэн үгөөр тайлбарилбал, үншэн зольбо бишыхан нохой үйлсэ һүйбажа ябаһаар, хатаһан яһанай түлөө машинада дайруулжа хосорно.

Шууяһан, яараһан үйлсэ...
Юундэб!
Хооһон мэтээр үзэгдөө.
Шадалтай, жаргалтай
түрэһэн хүнүүд
Хайшааб яаран
һүндэлөө...—

гээд асуудал табихадаа, тобшолол хэхэдээ, автор уншагшадай урда олон таабари табина. Энээниие элдэбээр тайлбарилжа болоно бэзэ. Сагаан сэдьхэл тухай һануулнаш гэхэдэ хамаагүй. Ахирхан хара бодол үзэн ядана гэхэдэшье болохо. Хүн түрэһэн ёһондоо дүтынгөө нүхэд болохо дүрбэн хүлтэй амитадтаа бү дээрэлхээл гэжэ ойлгуулнашье гэхэдэ зүйтэй байха.

Нютаг тухай бэшэһэн шүлэгүүдыньшье баһал нимгэхэн сээжын гүнзэгыһөө сорьен гараһан гунигай шэнжэтэйгээр, дүүрэнги удхатайгаар үзэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, иимэ мүрнүүдые эндэ дурдая:

Танга, шүгын шууяан
Тунгалаг наихан наһаан,
Тангил үрин хэжэнгэм,
Тоонто нютаг шүтэлгэм,
Аяар дээгүүр ябааш һаам,
Аянаим ээжэи сэргэл...

Харин худан гол тухаи шүлэгынь одооншье үхибүүн наһанаи үлэгүи үдэрнүүдыем һануулна. Тэдэ мүрнүүдые уншахадаа, минийшье досоо үяхадал гээ. Гэд Хэлэнгэ, худан голнуудаи эрьедэ өөдөө болоһон, үһыень ууж а сэлмэһэн, бэедээ сүршэжэ үндыһэн гээшэ аабзаб.

Хэтын хэтэһээ шэнэ залуу үетэн «бууралһаа үгэ дуулажа», ажабайдалай харгы замда гарахадаа ядалдадаггүй һэн гээшэ. Авторай «Хөөрэлдөөн» гэһэн шүлэг соо энэ нангин бһо заншал тон зүбөөр баримталагдана.

Мүнөө сагта гансал амяа
хараа һаа,
Мэти яндан, хүндэ,
нэрэгүн ябахаш.
Мүнөө сагта дорюун
ябаха хэрэгтэй,
Мүнөө сагта ажалаи
алдар хүндэтэй...»—

гээд, поэт Мархасаин Дулмын үгөөр залуу үетэндэ сагаар туршагдаһан сэсэн үгэнүүдые дамжуулна.

Поэзиин булагай үһаар ундалһан Дансаран Доржогутабай, Цыдып Цырендоржиев хоёрой саашадаа зохёохы ажалаа орхихогүи байһаниинь эли.

Түглэхэн толгойдом
Түрүүшын хюруугай
Мүнгэтэһэн зүүхэнүүд
Мүндэлөөд баин, —
һайхан дэлхэйнгээ
һалбархын түлөөдэ
һабагшалан дуулахым
һануулаал баин... —

гээд Дансаран Доржогутабай дуулана.

Шүлэгэй мүрөөр
Шүтэн хэлэхээ
эрмэлзээд,
һүни дунда
һэргэжэ нойроо мартаад,
Гүүрһаа барин,
Гэрэлтэй һанаанда
абтанаб...

гээд Цыдып Цырендоржиев дүтын нюусаяа хубаалдана.

Тиимэһээ «һабагшалан дуулаха», «гэрэлтэй һанаанда абтаха» үедөө сэдьхэлэй миндаһа бүри дээгүүр шэнхинүүлэн, баян буряад үгын эгээл хурсые шэлэн абажа, удха түгэлдэр бадагуудые уншагшадтаа бэлэглэжэ байхыень нютагайнгаа шүлэгшэдтэ хүсэнэб.

Н. ГАЛДАНОВ.

Баргажан.

ТАСС АПН ХИЛЫН СААНАҺАА

БҮХЫ ХҮН ТҮРЭЛТЭНЭЙ АША ТУҺАДА

БЕРЛИН. Эб найрамдалда дуратай ба түрүү үзэлтэй бүхы хүсэнүүдтэй хамта ГДР эб найрамдалай, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө, гүрэнүүдэй хоорондо хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхын, али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбоо тогтоохын түлөө тэмсэдэг юм. Имагтал иимэ хараа шэглэл бүхы хүн түрэлтэнэй этигэл найдабарида, хүсэл эрмэлзэлдэ харюусана гэжэ СЕПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ГДР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Э. Хонеккер дипломатическа корпусой гэшүүдтэй уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ Зүбшэлэлгын комитедэй һаяхан болоһон зүблөөн дээрэ республика энэ политикаяа баримталдаг байһанаа баталаа гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хураахa талаар КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андроповой найруулһан СССР-эй үүсхэлнүүдые, мүн Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй болон Хойто Атлантическа договорой гэшүүн-гүрэнүүдэй хоорондо сэрэгэй хүсэ хэрэглэхэгүй, амгалан ёһоной харилсаа холбоо тогтоохо тухай договор баталха гэһэн дурадхалые ГДР-эй хүтэлбэрилэгшэ үндэрөөр сэгнэбэ.

Прагада болоһон зүблөөнэй трибуна дээрэһээ соностоһон бусадшье үүсхэлнүүд бүтэмжэтэй һайн байна. Юундэб гэхэдэ, тэдэ али али талануудай адли тэгшэ эрхын, аюулгүй байдалай гол ёһондо үндэһэлнэ.

Мүнөө үедэ социалис хани нэгэдэлтэ гүрэнүүдэй хүсэн нилээд ургаа гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Политическэ, ниитын ба экономическа ажабайдалай бүхы асуудалнуудаар тэдэнэй туйлаһан амжалтанууд энээн тухай батаар гэршэлнэ.

ПОРП-ын ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ЗАСЕДАНИ

ВАРШАВА. СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһололдо, Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ Зүбшэлэлгын комитедэй зүблөөндэ ПНР-эй делегацинуудай хабаадаһан тухай тоосоонуудые ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро шагнаба.

Шэнэ дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие хамгаалхын тула Советскэ Союз эб найрамдалай ленинскэ политикые залан сэхээр бэелүүлнэ гэжэ заседани тухай мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ. Москвада болоһон баярай суглаан дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андроповой хэһэн элидхэл дотор, СССР-эй Верховно Соведэй ба КПСС-эй ЦК-гай «Парламентнуудта, правительствануудта, политическэ партинуудта болон дэлхэйн арадуудта» хандаһан Хандалга соо энэ хараа шэглэл гүйсэд батадхагданхай. ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро СССР-эй эб найрамдалта үүсхэлнүүдые, энэ шухала хандалгые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлээд, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг ниитын ба политическэ хүсэнүүдэй үргэн ехэ ябуулгые нэгэдүүлхын түлөө тэмсэжэ байһанаа элирхэйлбэ.

Ю. В. Андроповой ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, ПНР-эй министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Ярузельскитэй уулзалга совет-польшын харилсаанда ехэ удха шанартай байна гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро тэмдэглэнэ. Энэ уулзалга хоёр партиие, гүрэнүүд ба арадуудые нэгэдүүлдэг аха дүү ёһоной хани барисаае бэхижүүлгэдэ ехэ хубитаяа оруулаа, али бүхы асуудалнуудаар харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй байһыень элирхэйлэн гэршэлбэ.

Политическэ Зүбшэлэлгын комитедэй зүблөөн дээрэ ПНР-эй делегациин хэһэн ажал ябуулгые ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро һайшаагаа.

Һүүлэй үеын империалис политикын харата яоуулганууднаа уламжалан, уласхоорондын байдал орёо түгшүүритэй болоожо байна гээд Политбюро таталба. США болон НАТО-гай гэшүүн-оронууд буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргана, социалис оронуудта эсэргүү номнолоо улам дэбэргэнэ, бэеэ дааһан гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахые һэдэнэ.

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүд империализмын энэ аюултай политикые зайсуулан сарахые оролдоно, тэрэнэй тула бүхы юумэ хэнэ. Орон доторхи түбэг бэрхэшээлнүүдые зайсуулха талаар ПНР-эй гаргаһан бүхы хүсэлэл оролдолгонуудые аха дүү оронуудай һайнаар ойлгожо, ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлжэ байһаниинь шухала удха шанартай гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро сэдьхэлээ ханангяар тэмдэглэнэ.

ЛИВАНАЙ-ИЗРАИЛИИН ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

БЕЙРУТ. США-гай делегациин хабаадалгатайгаар Бейрут шадархи Хальде хотодо үнгэргэгдэжэ байһан ливанай-израилиин хөөрэлдөөнүүдэй ээлжээтэ, табадахи шата ямаршье үрэ дүнгүйгөөр дүүрэбэ. Урда тээхи бүхы заседанинууд дээрэл адли, бүхы таланууд хөөрэлдөөнүүдэй зүблэхэ зүйл тухай үгэеэ онлполсожо шадаагүй. Ливанай газар дайда дээрэһээ Израилиин сэрэгүүдые дары түргөөр гаргаха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ ёһотойбди гэжэ Ливанай делегаци тоолоно. Хоёр оронои хоорондохи «эбэй договор» гэдэгые түрүүшын алхам болгожо баталха шухала гээд Израиль баадхана.

Ливанай ниислэл хотодохи политическэ шэнжэлэгшэдэй һанамжын ёһоор, Холбоото Штадуудай түлөөлэгшэдэй дэмжэлгээр Израиль хөөрэлдөөнүүдэн ябасые зорюута унжагаируулжа. Ээрхэг түримхэй сэрэгүүдые Ливанһаа гаргаха болзороо зорюута хойшолуулхые оролдоно.

СОЦИАЛЬНА ПОЛИТИКЫН ЕРЭЭДҮЙН ТҮСЭБҮҮД

БЕЛГРАД. «Борба» газетэ Югославиин социальна политикын ерээдүйн түсэбүүд тухай документые толилоо. СКЮ-гэй XII съезд дээрэ хаража үзэгдэһэн «Экономикые тогтууритай һайнаар хүгжөөлгын удаан болзорой программын гол шэглэлнүүдэй» үндэһөөр тэрэ зохёогдоһон байгаа.

Социалис байгуулалтын жэлнүүдтэ СФРЮ-дэ элүүрые хамгаалгада, социальна хангалгада, гэгээрэлдэ, гэр байра барилгада ехэ амжалтанууд туйлагдаа гээд документ дотор хэлэгдэнэ. Һургуулинуудай, соёлой ба медицинын эмхи зургаануудай тоо хэдэ дахин ургаа. Хүн зоной нуудал байдалые һайжаруулгада мүнгэ һомололго нилээд дээшэлһэн байна.

Гэбэшье һүүлэй жэлнүүдтэ орон доторхи экономическа байдалай муудаһанһаа, тусхайлбал, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэрһэнһөө, саарһан мүнгэнэй үнын унаһанһаа уламжалан, зарим социальна асуудалнууд түбэг бэрхэшээлдэ ороо гээд документ дотор заагдана.

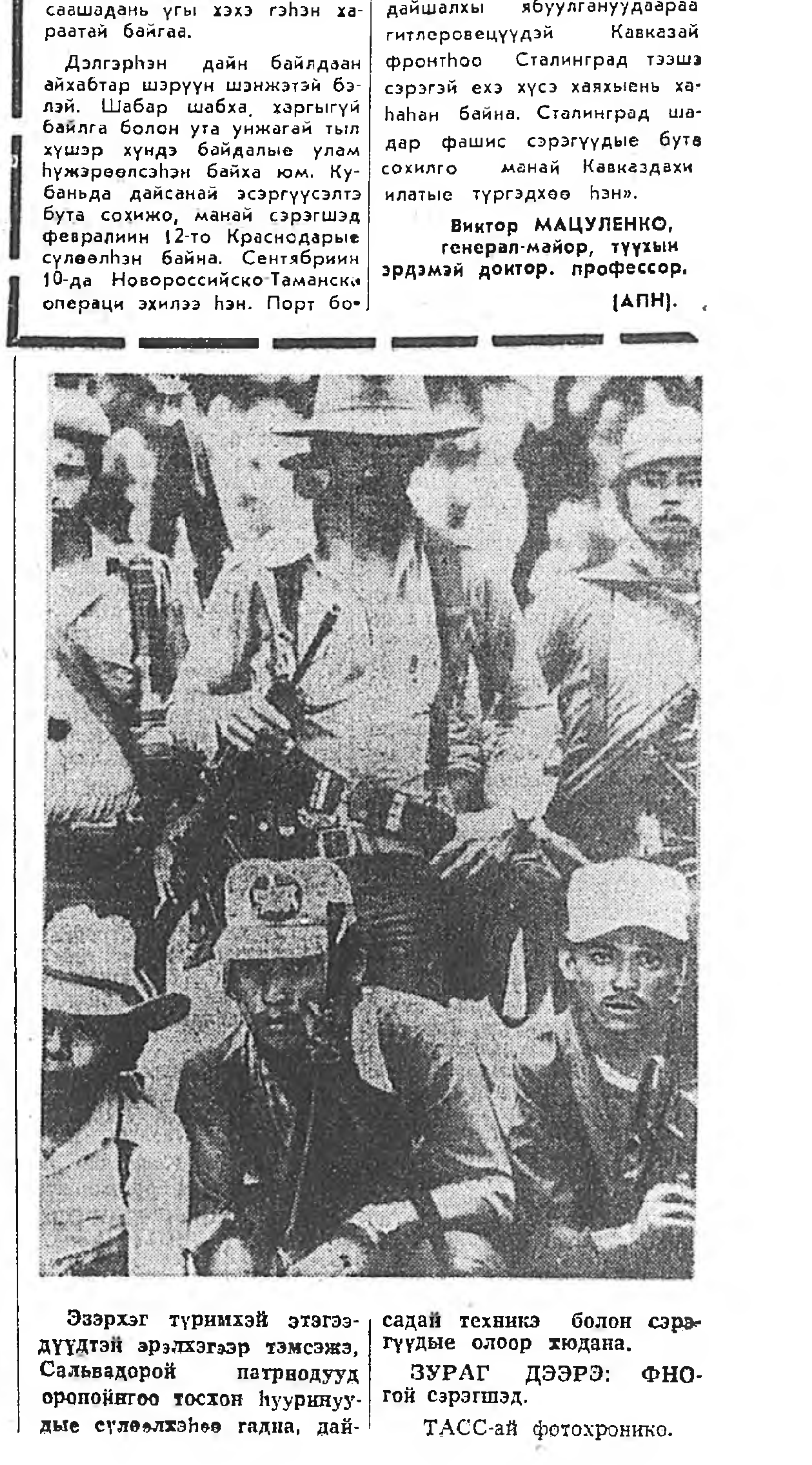
Илангаяа залуушуулай дунда хүдэлмэригүйдэлгын улам ургажа байһан ушар ехэ анхарал хандуулна.

ЛИВАНДАХИ БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. Ливанда эзэмдээд байһан газар нютагуудтаа харата муухай ябуулганууднаа Израилиин булимтарагшад үргэлжэлүүлһээр. Бейрудай заха газарнуудаар нэбтэрэн орохын тула Израилиин патрульнууд ООН-ой саг зуурын хүсэнүүдэй хинажа байһан районууд худар нэбтэрһэн байгаа. Булимтарагшад Тибни болон Тир хотонуудай хоорондохи, мүн Джуайя болон Бурдж Аш-Шимали нютагуудай хоорондохи харгынууд дээрэ постнуудые тогтооһон байгаа. «Орьян-Жур» газетын корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, израилиинхид эндэ бүхы машинануудые тогтоожо, нэгжэһэн, документнүүдыень шалгаһан байна.

Израилиин агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй самоледууд январиин 10-да Бекаа гол дээгүүр хэдэ дахин ниидэбэ. Тель-Авив хүсэнүүдээ нишэнь ехээр татажа байнхай. Һуурин тосхонууд дээгүүр дуутай шуутайгаар ниидэхэдээ, агаарай дээрмэшэд амгалан хүн зониие айлгахые оролдоно.

Израилиин сэрэгүүдэй мүрдэлгын ябуулгануудаа үргэдхөөшье һаань, Ливанай патриодууд эсэргүүсэлтын тэмсэлээ һуларуулнагүй.



Ээрхэг түримхэй этэгээдүүдтэй эрэлхэгээр тэмсэжэ, Сальвадорой патриодууд оропойнгоо тосхон һууринуудые сүлөөлхэһөө гадна, дайсадай техникэ болон сэрэгүүдые олоор хюдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ФНО-гой сэрэгшэд.

ТАСС-ай фотохронико.

Дүлэтэ жэлнүүдэй баатарнууд

БАГШЫН ОДОН

Зандан багадаа граждан дайнай баатарнууд тухай хөөрэлдөөнүүдые шагнаха ехэ дуратай һэн. Тэрэ үетэн нүхэдөөрөө дайлалдажа наадахадаа, эрэлхэг ехэ дайн дажарай ойртожо байһые һанаа оногохо һэм даа. Һүүлдэнь хатуу шэрүүн саг ерэжэ, Эхэ оромнай арюун дайдала хамгаалхыень эрхэтэн зоноо уралаа бэлэй.

Улаан-Үдын багшанарай училищиин һурагша Зандан Очиров 1942 оной март һарада сэрэгэй албанда мордобо. Тэрэниие артиллерийскэ полкдо эльгээһэн юм. Тэрэнэй алба хэжэ байһан полк уданшагүй Сталинград тээшэ эльгээгдэһэн байна.

Манай Сэлэнгэ нютагай хүбүүд Зандан Очиров, Пурбэ Дансаранов, Цыден-Еши Раднаев, Цыден-Еши Цыбденов, Эрдэнижаб Бамбаров гэгшэд Волго шадарай газарые хамгаалжа байһан домог суута 62-дохи армиин бүридэлдэ ороод, дайшалхы шадабаритай боложо байба. Байтараа Зандан Раднаевич Очиров эрхим артиллерист мэргэжэлтэй боложо, тэрэнэйнгээ младша сержантын нэрэ зэргэ олгогдоо. Тэрэл үедэ Зандан Очиров Коммунис партиин зэргэдэ жагсаха тухайгаа мэдүүлэг үгэһэн юм.

Тэрэнэй артиллерийскэ расчёт дайн байлдаанай түрүү зэргэдэ гарагдаба. Дайсанай танкнууд хүа тоото бурбуулан һүрөөтэй түргөөр добтолно, манай хамгаалалтые сүмэ сохихо гарахабди гэжэ сохом найдаһан байһан хаш. Харин манай артиллеристнүүд фашис нохосуудта хатуу шанга харюу үгэхөөр бэеэ зэһэбэд. Зандан Очиров дүтэлжэ ябаһан танкнудай нэгыень марлан мэгэлжэ ерээд, ухэр буугаараа налгаралжаһиба. Дайсанай танк байра дээрээ эрьелдээд, улаан дүлөөр сорьбхэ бүри дүтэ дүүлдана. Танкнууд газар урбуулжа дүүлинэ. Тиихэдэ Зандан Очиров юүншье дуулаагүй хэбэртэй добтолжо, хэлбэгэнэлдэжэ ябаһан томо машинануудай гэдэргээ сухаритар буудажа мэдэбэ.

Энэ байлдаанда эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһанайнгаа түлөө залуу сэрэгшэ Зандан Очиров түрүүшынгээ дайшалхы шагнал — «Шэн габьяагай түлөө» медальда хүртөө бэлэй.

Сэрэгшын баатаршалгануудай. Эдэн тухай дайн дажарай хэды ехэ зай саталжа гараһан. Хэды олон тосхон, городуудые фашис булимтаршадһаа бусаажа абаһан, үргэн, нарин гол мүрэнүүдые гаталжа гараһан тухайнь хүргэ даран хөөрэхын аргагүй... Ветеранай энгэртэ орден, медальнууд яларжа, үни холо үнгэрһэн дайн байлдаан тухай һануулна.

Илангаа Висла мүрэнэй зүүн эрьедэ хүндэ хүшэр байлдаанда хабаадалсаһанаа Зандан Раднаевич мартадаггүй. Тэдэн совет частьнууд тэшээ забда залигүй будлажа, добтолжо ябаһан манай сэрэгшэд хорожо хаттэжэ баатай болоо һэн. Энэ үедэ Очировай расчёт хүсэ буугаа нэрэжэ асараад тодхохо газараа шадамараар тодорһойлбо.

Фашистнуудай добтолжо эхилхэдэнь, манай сэрэгшэдэй мэргэн буудалга тэдэнниие сухарилзажа баадхаба. Энэ байлдаанда Очировой расчёт мүн лэ онсо шалгаржа, олон фашистнуудые унагаажа, томо бууе зэбсэгүүдыень үтэ хэһэн байна. Удангүй Зандан Раднаевичта Алдар Солын III шатын орденые барюулагдаа. Тиихэдэ 1944 оной зун Зандан «Сталинградые хамгаалһанай түлөө» медаль, 1945 оной май 9-дэ Москва хотодо «Германиие илаһанай түлөө» медаль абаһан юм.

Зандан Раднаевич 1947 оной хабар Загастай нютагаа бусажа ерээ һэн. Тэрэ үедэ хабарай тарилга түгэдэр дунда ябажа байба. Хүдэлжэ шадаха хүн бүхэн тарилгада гарагшад, түрүү тосхонойнь абиа шэмээгүй, хон-жэн байба. Тиихэдэ Очиров иимэ байдалые сэгнэжэ үзөөд, коммунист байһан тула КПСС-эй райкомдо хандаһан байгаа.

Дайнай һүүлээрхи тэрэ үедэ мэргэжэлтэд, илангаа багшанар дутажа байһан юм. Тиимэһээ Зандан Раднаевич Жаргалантын, һүүлээрнь Ехорой эхин шатын һургуулиие даагшаар тоолигдоо һэн. 17 жэлэй туршада Ехорой һургуулида багшалаад, һүүлдэнь 1972 онһоо Новоселенгинскын интернат-һургуулиин багша болоо.

Дайнай үедэшье, амгалан тайбан байдалай жэлнүүдтэшье ажабайдалай гүн соо ябалсаһан ветеран, коммунист мүнөө пенсидэ гаранхай.

Р. БАЛДАНОВ.

ШЭНЭ ТУРШАЛГА

СИБИРЬТЭ ЗОРЮУЛАГДАҺАН ЛЕДОКОЛНУУД

Хельсинкиин тон түбтэ Хиталахти тохойн эрьеэр зубшан оршодог пароходуудые баридаг ба заһабарилдаг «Вяртсиля» гэжэ верфиин причалай дэргэдэ олон хүн зон сугларанхай, һайндэрэй шэнжэтэй. Предприятиин хүтэлбэрилэгшэд, инженернүүд, мэргэжэлтэд, шара каскатай болон фирменнэ хүхэ хубсаһатай хүдэлмэришэд эндэ суглараа. Шэнэ судные уһа руу буулгалга корабль бүтээгшэдтэ һонирхолтой шэнэ юумэн бэшэшье һаа, ходо баяр ёһололой ба баяр баясхалангай һайндэр болодог. РСФСР-эй гол мүрэнэй флодой министр Л. В. Багровой хуушан заншалаар шэнэ кораблиин бортдо шампанскын шэл тэһэлһэнэй удаа альга ташалган, амаршалгын үгэнүүд дуулдана.

Энэнь «Капитан Евдокимов» гэһэн гол мүрэнэй ледокол болоно. Энэ ледокол Совет ороной захилгаар бүтээгдэжэ байһан гол мүрэнэй долоон ледоколой түрүүшынхинь юм. «Капитан Драницин», «Капитан Хлебников», «Красин», «Капитан Воронин», «Капитан Белоусов» гэһэн нэрэнүүдтэй суднанууд Хиталахти тохойн догуудта 1954 онһоо бии божо эхилээ һэн.

50-яад онуудай үеэр совет захилнууд фирмын хүгжэлтын эхин болоо һэн гэжэ «Вяртсиля» верфиин хүтэлбэрилэгшэд хэлэнэ. Тэрэ сагһаа хойшо хүдэлмэрилэгшэдые саг үргэлжэ амжалтатай байлгана, үйлэдбэриие үргэдхэхэ ба һэльбэн шэнэдхэхэ арга олгоно, фирмые ажалаар хангажа байна. Мүнөө «Вяртсилиин» дүүргэдэг захилнуудай дүрбэнэй гурбан хубинь — манай орондо зорюулагдаһан суднанууд. Тэдэнь гэбэл, пассажирска ба нээмэл далайда үрэмдэлгын түхеэрэлгэнүүдые хангаха ба кабель татадаг тусхай суднанууд, абаралгын буксирнууд болон гол мүрэнэй ледоколнууд болоно.

«Капитан Евдокимов» гэжэ ледокол совет-финляндиин экономическа болон эрдэм-техникын талаар ашаүрэтэй хани харилсаанай үшөө нэгэ жэшээ мүн. РСФСР-эй Гол мүрэнэй флодой министерствын мэргэжэлтэдтэй сугтаа тэрэнэй проект бэлдэгдээ һэн.

Совет ба финн мэргэжэлтэд иимэ түхэлэй ледоколнуудые эгээ түрүүшынхеэ зохёогоо гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. 2,5 метр үһанда шэнгэсэтэй ледоколые байгуулга үшөө хэдэн жэлэй урда тээ бүтээжэ болошогүй гэжэ тоологдодог һэн. Харин гурбан жэлэй хамтын хүдэлмэри, «Вяртсилиин» мүльһэн бассейндэ, 50 градусһаа хүйтэн Сибирьтэхи эрхэ байдалда хэгдэһэн туршалганууд энэ зорилгодо хүрэмөөр гэжэ харуулаа.

Бага шэнгэсэтэй гол мүрэнэй ледоколнуудые байгуулха хэрэгтэ совет финн мэргэжэлтэдэй харилсаа холбоон гансал хамтын ажалаар дүүрэнэгүй. Жэшээнь, иимэ түхэлтэй суднануудай һэлюурдүүлгын электродвигательнүүдээр болон генераторнуудаар «Стремберг» фирмэ ба Ленинградай «Электросила» нэгэдэл хангаха.

«Капитан Евдокимов» гол мүрэнэй бусад зургаан ледоколтой хамта Сибириин мүрэнүүдтэ хүдэлжэ, навигациие бүри удаан саг соо үнгэргэхэ арга олгохо юм.

Владимир ЕГОРОВ,
АПН-эй корр.

ЭРДЭМ МЭДЭСЫН ОЛИМПИАДА



Нэгэдэхи буряад дунда интернат-һургуулида һурагшадай республиканска олимпиада һаяхана үнгэргэгдэбэ. Республикын бүхы районуудай эрхимүүдэй эрхим 300 гаран хүбүүд, басагад ерэжэ, тэндэ физикэ, биологи, хими болон математикаар эрдэм мэдэсэеэ гурбан үдэрэй туршада шалгаба.

Химиин эрдэмэй кандидат К. Б. Мохосоев, БГПИ-гэй математическа анализай кафедрые даагша М. Н. Очиров, биологиин эрдэмэй кандидат Н. И. Минина, БГПИ-гэй юрэнхы физикын кафедрын багша Н. Ю. Банзаракшеев, тэрэшэлэн Новосибирскһээ ерэһэн эрдэмтэд Б. Г. Скосырский, А. М. Каргаполов, Н. В. Васильева, С. В. Масис, Е. Ф. Колчина, В. Е. Архинчеев гэгшэд энэ олимпиада эмхидхэлгэдэ хабаадалсаа.

Хори гаран районуудай һурагшадай команданууд сооһоо Октябрьска районой команда шалгаржа, хоёрдохёо түрүү һуури эзэлбэ. Советскэ болон Хойто-Байгалай районуудай команданууд хоёрдохи, гурбадахи һуурида гараба.

— Мүнөө жэлэй олимпиадада хүдөөгэй дунда һургуулинуудай һурагшад олоор хабаадалсажа, ехэ һайн үрэ дүнгүүдые харуулаа. 7-дохи классай һурагшад физикээр эгээн һайн эрдэм мэдэсэтэй байба. Мүн лэ 10-дахи классайхид эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Харин 8—9 классай һурагшад һулашаг бэлэдхэлтэй гэжэ элирүүлэгдэбэ, — гэжэ физикээр Уласхоорондын VII олимпиадын шанда хүртэһэн С. В. Масис тэмдэглэбэ.

Тус олимпиадада илагшад болон эгээн эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан хүбүүд, басагад Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын, СССР-эй Науканuудай академиин Сибириин отделениин Хүндэлэлэй грамота, бэлэгүүдээр шагнагдаа.

Б. Сандуев, Р. Петушинов, Е. Мялков, В. Бушуев гэгшэд физикээр, Д. Манзаева, Т. Семенова, Д. Сандуева, Л. Харахинова — математикаар, А. Бурков, Е. Думнова, М. Кукольник, Э. Цыбенов — химеэр, Ю. Балалаева, К. Володькин, Ю. Молоков биологёор түрүү һууринуудта гараа.

Байгша оной мартын 23—24-дэ Барнаул хотодо үнгэргэгдэхэ бүхэроссин IX олимпиадада Буряадай республикын нэрэ хүндые хамгаалха һурагшадай бүридэл элирүүлэгдээ.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: олимпиадын үедэ.

М. СУТУРИНАЙ фото.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

КУБОГАЙ ЭЗЭД ТОДОРБО

Санын урилдаагаар республикын кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн Дээдэ-Онгостойн үзэсхэлэн һайхан газарта үнгэргэгдэбэ. Энэ жэлэй мүрысөөн урда урдынхиһаа юугээрээ шалгарааб гэхэдэ, наһанай бүхы бүлэгүүдтэ үнгэргэгдэһэн байгаа. Республикымнай хото, хүдөөгэй 200 гаран санашад санын сарьяа зүргэ дээрэ гаража, шамбай хурданаа, сүлхэ солбоноо туршаһан байха юм.

Эхэнэрнүүд 5 болон 10 километртэ мүрысөө. Манай республика дотор эхэнэрэй санын спортдо шэнэ үе һэлгэжэ байна гээд абаһаар лэ хэлэхэ хэрэгтэй. Өөһэдөөшье бодоод үзэгты. Ушарынь юуб гэхэдэ, Кабанскын районой Сэлэнгын дунда һургуулиин 10-дахи классай һурагша, спортын мастерта кандидат Ирина Ермолаева һайн һорилго бэлэдхэлтэй байжа, эдэ хоёр зайда республикын кубогуудаар шагнагдаа. Улаан-Үдын 48-дахи һургуулиин һурагша, спортын мастерта кандидат Юлия Зайцева 5 километрэй зайда хоёрдохи, 10 километрэй урилдаанда гурбадахи һуури эзэлбэ. Сэлэнгын дунда һургуулиин һурагша Ирина Жилина магтаал һайшаалда хүртөө. Тэрэ мүрысөөндэ шанда хүртэхэһөө гадна, спортын мастерта кандидадай нормативые түрүүлэн дүүргэбэ. Буряадай багшанарай институдай студентка Ольга Беляева 10 километрэй зайда мүнгэн медаляар шагнагдаһан байна.

Загарайн районой Шпалоловадскойн дунда һургуулиин 7-дохи классай һурагша Валя Климова басагадай дунда 5 километртэ, харин Шэнэ-Элхиин дунда һургуулиин Сэсэгма Бадмацыренова 3 километрэй зайда илалта туйлаа. [illegible] «Урожай» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын гэшүүн Нина Андриевскае онсолон тэмдэглэхэ шухала. Загарайн районой һурагша басаган эдиршүүлэй дунда санын урилдалгаар ороной түрүү һуури эзэлхын түлөө Первоуральск хотодо болоһон мүрысөөндэ хабаадаһанаа һаяхан бусажа ерээ.

Хэрээ эхэнэрнүүд сооһоо залуу санашадай онсо шалгарһан байгаа һаань, эрэшүүлэй дунда тад ондоо байдалтай. Эндэ бэлигтэй бэрхэ, онсо шалгарма залуушуул үшөөл үсөөн байна. Республика дотороо мэдээжэ болоһон санашад 15 болон 20 километртэ илажа гараба. Спортын мастерта кандидат Валерий Пантелеев 15 километртэ илаад, 20 километртэ гурбадахи шанда хүртөө. Харин энэ зайда спортын мастерта кандидат Юрий Федоров бултанһаа түрүүлэн фиништэ хүрэжэ ерэһэн байна. «Забайкалец» гэжэ спортклубай инструктор, спортын мастер Валерий Мироманов эдэ хоёр зайда мүнгэн медальнуудаар шагнагдаба.

Залуушуулай дундаһаа Сэлэнгын ДЮСШ-гай хүмүүжэмэл В. Налабардин 10 болон 15 километртэ илаа, харин эдиршүүл сооһоо Сэлэнгын хүүгэдэй һургуулиин һурагшад С. Жилин болон Н. Дудин һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһанаа харуулаа.

Манай республикын хүдөө нютагуудта бэлигтэй бэрхэ санашадые хүмүүжүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэриин ябуулагдажа байһые энэ мүрысөөн элирхэйлэн харуулба. Нэн түрүүн Сэлэнгэдэ (ДЮСШ-гай директорынь С. Ушаков, тренерынь А. Пестерев), Загарайда («Урожай» бүлгэмэй ахалагша тренерынь П. Матушкин, тренернүүдынь С. Матушкин, Н. Гашкова). Баргажанда (тренерынь А. Козулин) санашадай, илангаа залуушуулай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Н. Андриевская болон А. Грабовский гэгшэдэй «Урожай» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командада эдиршүүлэй дунда СССР-эй түлөө [illegible]. Улаан-Үдын 4-дэхи ДЮСШ-гай тренер Петр Щербаков яһала һайн һаар хэдэбэ.

Тобшолон хэлэбэл, Буряад орондо бэлигтэй бэрхэ залуу спортсменүүд, эдэбхитэй һайнаар хүдэлдэг тренернүүд бии байна.

Б. ВАСИЛЬЕВ.

СПАРТАКИАДА ҮНГЭРБЭ

Зэдын районой партиина, комсомолой болон советскэ органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда районно спартакиада үнгэргэгдэбэ. КПСС-эй болон ВЛКСМ-эй райкомуудай, хүдөө ажахын управлениин, гүйсэдкомой, больницын, газетын редакциин суглуулагдамал команданууд спортын табан зүйлөөр мүрысөө.

Райсоведэй гүйсэдкомой коллектив мүрысөөнэй олон зүйлнүүдээр түрүүлжэ, командаараа 1-дэхи һуури эзэлбэ. КПСС-эй райкомой, хүдөө ажахын управлениин хүдэлмэрилэгшэд удаадахи һууринуудта гараба.

КПСС-эй райкомой шатарай командые түлөөлһэн В. Цыренов, В. Хандуев, Г. Цыренова хурдан мэргэн бодолтойгоо харуулжа, шатарай тулалдаанда түрүүлбэ. Аргамжа таталгаар хүдөө ажахын управлениин команда шадал шандааһатайһаа гадна, ехэ дүршэлтэй байжа илаба. Бүхэ барилдаашадай мүрысөөн районно спартакиадын ёһотой шэмэглэл болоо. 60 килограммай шэгнүүртэ ДЮСШ-гай завуч В. Молоков нэгэдэхи һуури эзэлбэ. 2-дохи һуурида Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Б. Ринчинов, 3-дахидань КПСС-эй райкомой инструктор, спортын мастерта кандидат Ж. Цырбеев гараба. 74 килограмм шэгнүүртэ ДЮСШ-гай ахалагша тренер А. Дондупов түрүүлээ. КПСС-эй райкомой инструктор Н. Аюшеев, ВЛКСМ-эй райкомой секретарь Н. Дроздов удаадахи һууринуудые эзэлбэ. 74 килограммһаа дээшэ шэгнүүртэ эгээн һонирхолтой барилдаан болоо. Дүршэлөөр баян спорткомитедэй түрүүлэгшэ А. Цаганов бултанһаа булюу байжа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Маслозаводой директор А. Труднев, хүдөө ажахын управлениин хүдэлмэрилэгшэ С. Ринчинов удаадахи һууринуудта гараба.

Манай корр.

ГАБШАГАЙ ГУРБАН

ЭНЭ ЖЭЛДЭ манай республикын спортсменүүд ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, горитой амжалта, илалта туйлаһан байха юм. Жэшээнь, гурбан хүн уласхоорондын классай спортын мастерай нэрэ зэргые батаһан, үшөө гурбан хүн уласхоорондын классай спортын мастерай норматив дүүргэһэн байна. Эдэ гурбан габшатайшуулнай хэд гээшэб?

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Физическэ культура ба спортын комитет манай нютагаархидта: Зүүн Сибириин технологическа институдай студентка Светлана Николаевада («Динамо») — һур харбалгаар, Буряадай багшанарай институдай студент Александр Костецкидэ («Трудовые резервы») — хүнгэн атлетикээр, «Урожай» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй хүүгэдэй спортын һургуулиин директор Мунко Жаргал Цыдыповтэ — дүрэ буляалдалгын барилдаагаар «СССР-эй уласхоорондын классай спортын мастер» гэһэн үндэр нэрэ зэргэ олгобо.

ВСТИ-гэй барилгын факультедэй 2-дохи курсын студентка Светлана Николаева энэ жэлдэ ехэ амжалта туйлаа. «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй Ужгород хотодо болоһон чемпионадта М-2 упражненеэр харбахадаа, тэрэ 2542 очко тудажа, гурбадахи һуури эзэлээ һэн. Тиихэдээ уласхоорондын классай спортын мастерай нормативые 22 очкогоор үлүүлһэн байгаа. Энэнь манай республикын шэнэ рекорд болоно.

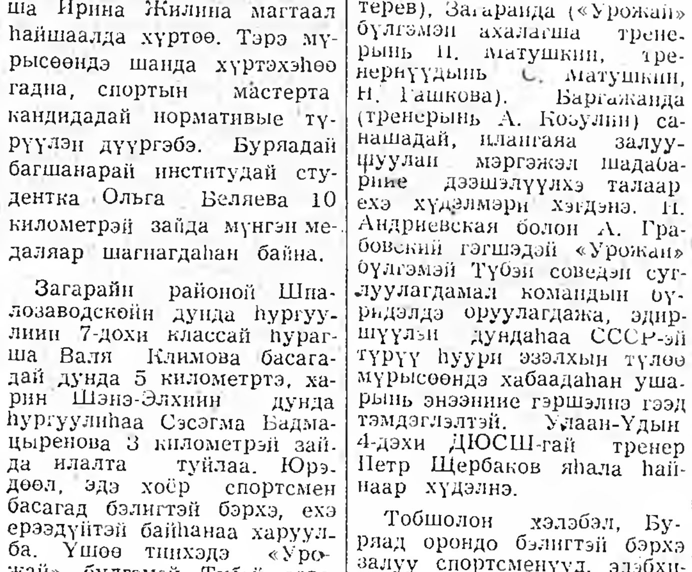
Гадна С. Николаева Улаан-Баатар хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ (2505 очкотойгоор), мүн союзна республикануудай суглуулагдамал командануудай Москвада үнгэргэгдэһэн нүхэд ёһоной уулзалгада илажа гараһан байгаа. Тэрэ Россиин суглуулагдамал командын гэшүүн, СССР-эй суглуулагдамал командада кандидат юм. «Динамо» бүлгэмэй Буряадай республиканска соведэй ахалагша тренер, спортын мастер Цынгунжаб Будаев тэрэниие һурган һоридог. Энэмнай урда тээнь Цыбикжит Жамьяндашиевае һургажа, иимэ үндэр нэрэ зэргэтэй болгоо һэн. С. Николаева хадаа манай республика дотор бэлдэгдэһэн һур харбалгаар уласхоорондын классай дүрбэдэхи спортын мастер болоно.

Киев хотодо үнгэргэгдэһэн СССР-эй чемпионадта Александр Костецкий хабаадахадаа, 800 метртэ 1 минута 45,66 секунда саг харуулжа, мүнгэн медаляар шагнагдаһан байгаа. Тэрэ Буряадай болон РСФСР-эй нэгэнтэ бэшэ чемпион, рекордсмэн юм. А. Костецкий ГДР-тэ, Польшодо, Австрида, Алжирта болоһон уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ, залуушуулай дундаһаа бүхэсоюзна мүрысөөндэ илажа гараһан байна. 800 метрэй урилдаанда илажа, СССР-эй Кубогта хүртэнхэй. Тэрэ — СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн. РСФСР-эй габьяата тренер Виктор Дмитриевич Домнин тэрэнэй амжалтануудта габьяатай юм. А. Костецкий хадаа хүнгэн атлетикээр манай республикын уласхоорондын классай табадахи спортын мастер болоно.

Москвагай гүрэнэй физкультурна институт дүүргэд, Мунко-Жаргал Цыдыпов «Урожай» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй хүүгэдэй спортын һургуулиин директорээр хүдэлжэ байдаг. Тэрэ уласхоорондын болон бүхэсоюзна ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ илажа гараһан алдартай. Монголой ниислэл хотодо үнгэргэгдэдэг «Интернационал» гэжэ уласхоорондын ехэ мүрысөөндэ хоёр дахин мүнгэн медаляар шагнагдаһан, КПСС-эй ЦК-гай «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэдэг уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ гурба дахин илаһан, Тбилисиин уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадаһан байха юм. Нёдондо жэл СССР-эй 37-дохи чемпионадта суута совет барилдаашад — Олимпиин чемпионууд эхир хүбүүд Анатолий болон Сергей Белоглазовуудтай, уласхоорондын классай спортын мастер — Гурген Багдасарянтай ана-мана барилдажа, дүрбэдэхи һуури эзэлээ һэн. Олимпиин гурба дахин чемпион Александр Медведиин шанда хүртэхын түлөө энэ жэлдэ Белоруссида үнгэргэгдэһэн уласхоорондын заншалта мүрысөөндэ 57 килограммай шэгнүүртэ илалта туйлажа, иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Манай республикын урдын мэдээжэ барилдаашан — уласхоорондын классай спортын мастер Геннадий Николаевич Манжуев тэрэниие һурган һоридог юм.

Ерэхэ жэлдэ манай республикын бэлигтэй бэрхэ спортсменүүдые ехэ ехэ мүрысөөнүүд хүлеэнэ. Тэндэ амжалта, илалта туйлахыень хүсэе.

Б. МИРОМАНОВ,
РСФСР-эй габьяата тренер, бүхэсоюзна категориин судья.



ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Томско политехническэ институт дүүргээд, Улаан-Үдын прибор бүтээлгын нэгэдэлдэ инженерээр хүдэлжэ эхилһэн спортын мастер Амгалан Бадмаев СССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, һаяхан Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ түгэсхэлэй нааданда Ангарск хотын 18-тай мастерта кандидат Михаил Ковальтай тулалдахадаа, илалта туйлаһан байгаа.

А. ШОЙНКОЛОВОЙ фото.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.55—«Испытательный срок»—уран һайханай фильм. 11.30—«Уран һайханай фильм. 12.30—Шэнэ һонин (12.35 час хүрэтэр). 16.00—Шэнэ һонин. 16.20 — Баримтата фильмүүд. 16.55 — «Объектив».

Улаан-Үдэ. 17.25—«Буряадай уран зурагшадай мастерскойнууд соо». 18.05—Киноочерк. 18.15—«Байгал».

Москва. 18.45 — «Дорогая моя столица» — телевизионно баримтата фильм. 19.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Хүхюун нотохонууд». 20.15—«Үхэ ба хүүлиин». 20.45 — «Коней на переправе не меняют»—уран һайханай фильм (1-дэхи сери). 22.00—«Время». 22.35—«Эрдэм ухаан ба ажабайдал». Академик И. В. Курчатовай түрэһөөр 80 жэлэй ойдо. 23.05—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 23.20 — «Долоон хоногой спорт».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 12.55—Дамжуулгын программа. 13.00—Немец хэлэн. 13.35 — Физикэ. 8-дахи класс. «Дэгдэн хээрэлгэ ба ехэ даралта». 14.05—«Таанадта, түрэлхид!». 14.35—Зоологи. 7-дохи класс. «Шубууд хайшан эзэд, юундэ ниидэдэг бэ». 15.00—А. Серафимович. «Железный поток». 15.30 — Ботаника. «Хээрын ба тарилгадаг олон янзын ургамалнууд». 15.50—«Лермонтов — уран зурааша». 16.50—Шэнэ һонин.

Улаан-Үдэ. 17.00 — «Үншэл дэ».

Москва. 17.25 — «Дохёогоо үгэгты, горнистнууд». 18.10 — «Д. Шостакович. Уласхоорондын конкурснуудай лауреат Б. Петрушанский хөгжэм сонатые гүйсэдхэхэ» — фильм-концерт.

Улаан-Үдэ. 18.45 — «Таанадта, агитаторнууд...

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Студентнүүдэй хамтын байра» — түрүү бэшэг. «Республикын ажалай эршэ» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Хэлэһэндээ хүрэхэбди» — В. Дагбаевай статья. ТАСС-ай һүүлэй шэнэ һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда. Экономикын шүүмжэ. «Бүхы юумэн журамһаа» — А. Климовой статья. Барилганууд — агропромышленна комплекс. «Нэгэн хэлбэрэй хэлэгэ хүлеэһэн» — А. Митлиновэй статья. Тосхоной зэдүүшүүд. «Булта юумэндэ ажал» — Н. Ильиной статья. «Загарайн һонин» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Уншагшадай бэшэгүүдэй тойм.

Гурбадахи хуудаһанда. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин. «Плакат» хэблэл дурадхана» — А. Пронькинагай статья. «Мастернууд урган гарана» — Б. Мироманов статья.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная—2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, информации — 2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская —2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Н-03323. Заказ № 10.